№1 (01) 2024

инабат

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛЫ
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ЗАЩИТИТЬ **ДЕТСТВО** В ДЕТСТВЕ

САНАЛЫ ӘКЕ БОЛУ

БАЛАЛЫҚ ШАҚТАҒЫ **БАЛАЛЫҚТЫ ҚОРҒАУ**

БАЛАЛАР МЕН ОЛАРДЫҢ МҮДДЕЛЕРІ ҮШІН / ВО ИМЯ И В ИНТЕРЕСАХ ДЕТЕЙ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ-АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ҚОРҒАУ КОМИТЕТІ

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
КОМИТЕТ ПО ОХРАНЕ ПРАВ ДЕТЕЙ

24/7

ҚЫМБАТТЫ ДОС!
СЕНІМ ТЕЛЕФОНЫ АРҚЫЛЫ КӨМЕКТЕСУ ҚҰПИЯ ЖӘНЕ ТЕГІН!

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР!

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі Балалардың құқықтарын қорғау комитетінің қолдауымен телеграмм мессенджерінде 2019 жылдан бастап кәмелетке толмағандарға қатысты құқықтардың бұзылуын, зорлық-зомбылықты немесе қатыгез қарым-қатынасты анықтау мақсатында құрылған «Bala Qorgau» чаты жұмыс істейді.

Өтініштерге жедел жауап беру мақсатында **24/7 режимінде BalaQorgaubot2.0** телеграмм-боты **іске қосылды.**

?

ДОРОГОЙ ДРУГ!
ПОМОЩЬ ПО ТЕЛЕФОНУ ДОВЕРИЯ АНОНИМНА И БЕСПЛАТНА!

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

При поддержке Комитета по охране прав детей Министерства просвещения Республики Казахстан в мессенджере Telegram с 2019 г. функционирует чат «BalaQorgau», который создан с целью выявления нарушения прав, насилия или жестокого обращения в отношении несовершеннолетних.

Для оперативного реагирования на обращения **в режиме 24/7 работает** телеграмм-бот **BalaQorgauBot2.0.**

БАЛАЛАРДЫҢ ҚАУІПСІЗДІГІ МЕН АМАНДЫҒЫ БІЗДІҢ ҚОЛЫМЫЗДА! ЖАЙ ҒАНА ТЕЛЕФОНҒА **ҚОҢЫРАУ ШАЛЫҢЫЗ, СІЗГЕ КӨМЕКТЕСЕДІ!**

БЕЗОПАСНОСТЬ И БЛАГОПОЛУЧИЕ ДЕТЕЙ В НАШИХ РУКАХ! **ПРОСТО ПОЗВОНИ ПО ТЕЛЕФОНУ, И ТЕБЕ ПОМОГУТ!**

АСТАНА Қ. КОДЫ / КОД Г. АСТАНЫ +7(7172)
74 25 28

ҚҰРМЕТТІ ОҚЫРМАНДАР!

Біз Жаңа жылды әдетте қай аймен байланыстырамыз? Әрине, жылдың алғашқы айы – қаңтар айымен.

Қаңтар – жарық жұлдыздар, қар басқан ақ соқпақтар мен көк мұз айы. Психологтердің бақылаулары мен статистикасына сәйкес, бұл тыныштық, босаңсу, жеңілдік және тұрақтылық уақыты. Жаз туралы армандап, ғажайып түстер көретін ай...

Біз 2024 жылды жағымды оқиғадан бастаймыз, бұл – жаңа **«ИНАБАТ»** мультимедиялық, интерактивті журналының шығарылымы.

Бұл инновациялық, мультимедиялық, электронды басылым интерактивті платформалар мен цифрлық білім беру ресурстарының элементтерін біріктіреді. Ол тәрбиешілерді, ата-аналар мен балаларды қолжетімді және қызықты оқырман контенті арқылы қауіпсіздіктің, әл-ауқаттың, тәрбиенің және оқытудың негізгі аспектілерін талқылау үшін біріктіреді.

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

С каким месяцем ассоциируется у каждого из нас Новый год? Конечно же, с первым месяцем года – январем.

Январь – месяц ярких звезд, белых троп, синих льдов. По наблюдениям и статистике психологов, он – время наибольшего спокойствия, расслабленности, легкости и стабильности. Месяц, когда о лете можно только мечтать и видеть волшебные сны...

Новый 2024 год мы начинаем с приятного события – выпуска нового мультимедийного, интерактивного журнала **«ИНАБАТ».**

Это инновационное, мультимедийное, электронное издание сочетает в себе элементы интерактивных платформ и образовательных цифровых ресурсов. Оно призвано объединить педагогов, родителей и детей в обсуждении ключевых аспектов безопасности, благополучия, воспитания и обучения через доступный и интересный читательский контент.

Мемлекеттік және орыс тілдеріндегі дамытушы, интерактивті, мультимедиялық цифрлық журналда еліміздің үздік педагогтерінің тәжірибесі, балалардың құқықтарын қорғау жөніндегі халықаралық тәжірибе туралы жарияланымдар, бала құқықтарын қорғау тетіктері мен оқытудың заманауи технологиялары ұсынылады.

Білім берудің негізгі деңгейлерінің (мектепке дейінгі, орта, оның ішінде қосымша және инклюзивті, арнаулы орта) педагогтері; ата-аналар; жалпы білім беретін мектептердің (оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар, гимназиялардың, лицейлердің оқушылары; колледждердің және ТжКБ өзге де ұйымдарының студенттері – біздің мақсатты оқырмандар аудиториямыз болып табылады.

Журналдың басты ерекшелігі – оның мультитақырыптық сипаты. Оның беттерінде тақырыптардың кең ауқымы қарастырылады: балалардың, жасөспірімдер мен жастардың көшедегі, интернеттегі қауіпсіздігі (киберқорғау), оқыту мен тәрбиелеу әдістемелері, жеке даму мен өсу психологиясы; балалардың әртүрлі даму деңгейіндегі (физикалық, психоэмоционалды және интеллектуалдық) жеке ерек-

Журналдың басты ерекшелігі – оның мультитақырыптық сипаты.

Развивающий, интерактивный, мультимедийный цифровой журнал на государственном и русском языках, в котором будет представлен опыт лучших педагогов страны, публикации о международном опыте по защите прав детей, механизмы защиты прав ребенка, современные технологии обучения.

Наша целевая читательская аудитория – педагоги основных уровней образования (дошкольное, среднее, в том числе дополнительное и инклюзивное, среднеспециальное); родители; учащиеся общеобразовательных школ (в том числе для детей с особыми образовательными потребностями), гимназий, лицеев; студенты колледжей и иных организаций ТиПО.

Основная отличительная особенность нашего журнала – его мультитематичность. На его страницах будет освещаться широкий спектр тем: от безопасности детей, подростков и юношества на улице и в интернете (киберзащита) до методик обучения и воспитания и психологии личностного развития и роста; базовые аспекты возрастной психологии с акцентом на индивидуальные особенности детей разного уровня развития (физического, психоэмоционального и интеллектуального), формирование

шеліктеріне баса назар аудара отырып, жас психологиясының негізгі аспектілері, бейімделу, коммуникативтік және әлеуметтік дағдылар; балалармен тиімді қарым-қатынас жасау, отбасылық және бала мен ата-ана арасындағы қарым-қатынасты нығайту, отбасы мен мектеп арасындағы ынтымақтастықты кеңейту және т. б. үшін инновациялық құралдарды пайдалану.

Біз педагогтерге заманауи цифрлық кеңістікте жақсы бағыт-бағдар беру үшін ғылыми-әдістемелік қамтамасыз етуді мақсат етеміз. Журналда ғылыми-әдістемелік материалдар, сілтемелер, оқу бейнелерінің QR-кодтары, бейне сабақтар, онлайн-курстар, аудио және бейнежазбалар, чек-парақтар, балалардың қауіпсіз өмір сүруіне арналған жадынамалар, интерактивті квестер, подкастар, ойындар, әртүрлі жас санаттарындағы аудиторияның қызығушылықтары мен қалауына сәйкес келетін графиктер және т. б. ұсынылады.

Журнал оқырмандары психология, педагогика, медицина, құқықтану, музыка, әдебиет, дене шынықтыру, спорт және т. б. салалар бойынша отандық және шетелдік педагогтердің үздік озық тәжірибелерімен, ғылым, мәдениет, өнердің түрлі салаларындағы тәжірибелі

адаптивных, коммуникативных и социальных навыков; использование инновационных инструментов для эффективного взаимодействия с детьми, укрепления семейных и детско-родительских взаимоотношений, расширение сотрудничества семьи и школы и т. д.

Мы нацелены на научно-методическое обеспечение, чтобы помочь педагогам лучше ориентироваться в современном цифровом пространстве. В журнале будут представлены научно-методические материалы, ссылки, QR-коды на обучающие видеоролики, видеоуроки, онлайн-курсы, аудио- и видеозаписи, чек-листы, памятки для безопасной жизнедеятельности детей, интерактивные квесты, подкасты, игры, графики, соответствующие интересам и предпочтениям аудитории разных возрастных категорий, и т. д.

На страницах журнала читатели получат возможность ознакомиться с лучшим передовым опытом отечественных и зарубежных педагогов, рекомендациями опытных высокопрофессиональных экспертов в самых различных сферах науки, культуры, искусства: психология и педагогика, медицина, юриспруденция, музыка, литература, физкультура и спорт и др.

Основная отличительная особенность нашего журнала – его мультитематичность.

жоғары кәсіби сарапшылардың ұсыныстарымен танысуға мүмкіндік алады.

Журналда әр адамға, әсіресе жастарға, мамандық таңдау жолында кәсіби бағдар беруге көп көңіл бөлінеді. Оқырмандарымызға кәсіби бағдар беретін мамандар көмекке келеді, олардың ұсыныстары мен пайдалы кеңестері, әрине, жоғары мектеп жасындағы балалардың кәсіп таңдауына әсер етеді, ал ата-аналар осындай маңызды және жауапты сәтте балаларына қолдау көрсете алады...

Біз бүгін 365 беттен тұратын жаңа кітаптың бірінші бетін ашамыз. Оны бәріміз бірге жақсы, қызықты және тартымды етіп жазайық.

Әрбір жаңа күн жаңалықтарға, ұмытылмас кездесулер мен шығармашылық шабыттың керемет сәттеріне толы болсын!

Жаңа жыл құтты болсын, қымбатты достар! ■

«Өркен» балалардың
әл-ауқатын арттыру
ұлттық ғылыми-практикалық
институты»коммерциялық
емес акционерлік
қоғамының президенті
Иманғалиев
Есенғазы Нұртөлеуұлы

Большое внимание в журнале будет уделено профориентации как одному из путей выстраивания траектории судьбы каждого человека, особенно юного и молодого. На помощь нашим читателям придут специалисты-профориентологи, рекомендации и полезные советы которых, безусловно, окажут влияние на профессиональный выбор детей старшего школьного возраста, а родители смогут правильно поддержать своих чад в этот важный и ответственный момент жизни...

Сегодня – первая страница из 365 страниц новой книги. Давайте все вместе напишем ее хорошо, увлекательно и интересно.

Пусть каждый новый день приносит новые открытия, дарит незабываемые встречи и чудесные мгновения творческого вдохновения!

С Новым годом, дорогие друзья! ■

Президент
Некоммерческого
акционерного общества
«Национальный научно-
практический институт
благополучия детей «Өркен»
Есенгазы
Нуртолеуович Имангалиев

МАЗМҰНЫ
содержание

РАЗДЕЛ «ПЕДАГОГАМ»

Е. М. Песина
БАЛАЛЫҚ ШАҚТАҒЫ БАЛАЛЫҚТЫ ҚОРҒАУ
Стр. 8

Т. М. Столярова, А. К. Нургалиева
Центр педагогической поддержки родителей. Воспитание – великое дело: им решается судьба человека
Стр. 22

РАЗДЕЛ «РОДИТЕЛЯМ»

Л. В. Онищенко
Саналы әке болу
Стр. 43

С. Мэнн
Подросток: время перемен
Стр. 52

РАЗДЕЛ «ДЕТЯМ»

Кітапты өмірлік серік ету
Стр. 60

БАЛАЛЫҚ ШАҚТАҒЫ БАЛАЛЫҚТЫ ҚОРҒАУ

Защитить детство в детстве

Балаларды қорғау: мәселенің шығу тарихы. *Балалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау мәселесі бүгінгі күнге дейінгі көптеген ғасырлар бұрын пайда болды. Ұзақ жылдар бойы жасалған тарихи дереккөздер мыңдаған беттерден тұрады. Балалар өседі, ересек адам болады, ал олардың балалары мен немерелерінің құқықтары жетілдіріліп, толықтырылады.*

Защита детей: к истории вопроса. *Проблема защиты прав и законных интересов детей возникла за много веков до наших дней. Исторические источники насчитывают тысячи страниц, созданных за долгие годы. Дети становятся взрослыми, а права остаются такими же для их детей и внуков, только в усовершенствованном и дополненном виде.*

Е. М. Песина,
редактор, «Өркен» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты» КЕАҚ, Алматы қ.

Е. М. Песина,
редактор, НАО «Национальный научно-практический институт благополучия детей «Өркен», г. Алматы

Алғашқы мемлекеттердің дамуының ежелгі кезеңінде балалардың құқықтарына қатысты негізгі ұстаным ересек адам (көбінесе әке) кез келген жастағы балаға толық билік жүргізген.

Рим мемлекетінде әкенің билігі абсолютті болды. Гайдың Институциясында (б.з. д. II–I ғғ.) әкелік билік институты Рим азаматтарының ұлттық институты деп аталады. Тек әкесі ғана тәуелсіз тұлға, ал ұл-қыздары басқа біреудің құқығының адамдары деп саналды. Жаңа туған нәрестенің өмірін сақтап қалу немесе сақтамау әкесінің еркіне байланысты болды. Әкесі балаларын құлдыққа сатуға құқылы болды, өйткені ол заңды түрде баланың жеке басының шексіз иесі ретінде танылды.

Кейінірек заңдар жеңілдетілді: үй иесінің күші тек тәрбие беру мақсаттарымен шектеліп, қатаң шараларды қолдануға тыйым салынды. Бала-

В древнейший период развития первых государств основополагающей позицией в отношении прав детей была позиция полной власти взрослого (чаще отца) над ребенком практически любого возраста.

В **Римском государстве** власть отца была абсолютной. В Институции Гая (II–I вв. до н. э.) институт отцовской власти называется Национальным институтом римских граждан. Самостоятельным лицом считался только отец, сыновья и дочери были лицами чужого права. От воли отца зависело сохранить ли жизнь своему новорожденному ребенку или нет. Отец имел право продавать своих детей в рабство, так как юридически он признавался неограниченным властелином самой личности ребенка. Позднее законы смягчились: власть домовладыки ограничивается только воспитательными целями, а при-

Әлемнің барлық дерлік елдерінде әртүрлі тарихи кезеңдерде ата-аналардың балаларына иелік ету құқығы болғанына қарамастан, олар балаларын тәрбиелеуге және оларға қажетті күтімді қамтамасыз етуге міндетті болды.

лардың магистраттарға шағымдануы мүмкін болды. Қабылданған шектеулердің арқасында балаларға қатысты билік біртіндеп заңды күшін жоғалтты...

Франция мен Германияда ата-ана билігі қамқорлықтың бір түрі ретінде

менение суровых мер запрещается. Стали возможны жалобы детей магистратам. Благодаря принятым ограничениям власть над детьми постепенно утратила свою юридическую силу...

Во **Франции и Германии** родительская власть рассматривалась как своеобразная опека и сохранялась до 14 лет или совершеннолетия детей.

В **Индии** человеческое потомство, как и скот, признавалось основным видом богатства. Законным отцом ребенка считался муж матери независимо от того, кто был им фактически. Допускалась, хотя и считалась грехом, продажа детей. Подаренные и проданные сыновья получали права прямых родственников в новых семьях.

Право **Древнего Китая** определяло главу семьи как ее властителя.

Отец мог продавать детей, кроме старшего сына, пользовавшегося рядом преимуществ перед другими детьми.

Родительская власть **на Руси** была абсолютной. Убийство детей не рассматривалось в качестве серьезного преступления. Принуждение детей к повиновению осуществлялось отцом с помощью телесных наказаний. Государство принципиально в эти отношения не вмешивалось. Жаловаться на родителей дети не могли, за одну только попытку подать жалобу они подвергались грубому физическому воздействию...

Исламское право характеризуется устойчивостью теократического взгляда на жизнь и здоровье человека: «Жизнь – это дар, дающийся Богом, а право на жизнь гарантировано каждому человеческому существу...»

Право на жизнь и здоровье распространяется на всех детей независимо от их пола, расы или происхождения. Коран строго запретил детоубийство: «Из страха обеднеть, своих детей не убивайте. Мы пропитаем их и вас...» Насилие над детьми как в стенах род-

қарастырылып, 14 жасқа дейін немесе балалар кәмелетке толғанға дейін сақталды.

Үндістанда адам ұрпағы, мал сияқты, байлықтың негізгі түрі ретінде танылды. Баланың заңды әкесі кім болғанына қарамастан, анасының күйеуі болып саналды. Күнә деп саналса да, балаларды сатуға рұқсат етілді. Сыйға тартылған және сатылған ұлдар жаңа отбасыларда тікелей туыстарының құқықтарын иеленді.

Ежелгі Қытайдың құқығы отағасын оның билеушісі ретінде анықтады.

Әкесі басқа балаларға қараған-да бірқатар артықшылықтарға ие болған үлкен ұлынан басқа балаларды сата алған.

Ресейдегі ата-ана билігі абсолютті болды. Балаларды өлтіру ауыр қылмыс ретінде қарастырылмады. Балаларды мойынсұнуға мәжбүрлеуді әкесі дене жазасы арқылы жүзеге асырды. Мемлекет бұл қатынастарға түбегейлі араласпады. Балалар ата-аналарына шағымдана алмады, себебі тек шағым түсіруге тырысқанда, олар физикалық тұрғыдан зорлық-зомбылық көрген...

Ислам құқығы адамның өмірі мен денсаулығына теократиялық көзқарастың тұрақтылығымен сипаттады: «Өмір – бұл Құдайдың берген сыйы, ал өмір сүру құқығы әрбір адамға кепілдік береді...»

Өмір мен денсаулық құқығы барлық балаларға жынысына, нәсіліне немесе тегіне қарамастан қолданылады. Құран баланы өлтіруге қатаң тыйым салды: «Кедейленуден қорқып,

ного дома, так и за его пределами несовместимо с учением ислама: «Чрезмерно строгая дисциплина вредна и презренна...»

Ни одна **казахская семья** не представляла свою жизнь без детей. Смысл бытия казаха – в продолжении рода. Об этом свидетельствует традиция, по которой каждый, кто узнавал о рождении ребенка, спешил первым оповестить весь род криком «Сүйінші!» (известие) и получить за это подарок.

Семьи были детоцентрированными, в них очень любили детей: «Балалы үй – базар, баласыз үй – мазар» («Дом с детьми – базар, без детей – могила»). Детей нельзя было сильно наказывать, кричать, бить: считалось, что ребенок может выра-

> ***Ни одна казахская семья не представляла свою жизнь без детей. Смысл бытия казаха – в продолжении рода.***

балаларыңызды өлтірмеңдер. Біз оларды да, сендерді де асыраймыз...» Өз үйіндегі, одан тыс жерлердегі балаларға қатысты зорлық-зомбылық исламның: «Қатаң тәртіп зиянды және лайықсыз...» деген іліміне сәйкес келмейді.

Бірде-бір **қазақ отбасы** өз өмірін балаларсыз елестеткен жоқ. Қазақтың болмысының мәні – ұрпақтың жалғасы. Мұны баланың тууы туралы білген әрбір адам бірінші болып «Сүйінші!» сұрап, ол үшін сыйлық алған.

Отбасылар орталықтандырылған болатын, оларда балаларды өте жақсы көретін: «Балалы үй – базар, баласыз үй – мазар». Балаларды қатты жазалауға, айқайлауға, ұрып-соғуға болмайды: бала қорқақ, жасқаншақ, өзіне сенімсіз болып өседі деп есептелді: «Баланы соқсан бағы қайтады». Балалар өз кезегінде ересектерді, әсіресе ата-анасын құрметтеуі керек. Оларды құрметтемегені, физикалық немесе моральдық зиян келтіргені үшін балалар қатаң жазаланды.

Қайта өрлеу мен гуманизм идеяларының әсерінен бүкіл Еуропа континенті үшін күші бар құқықтық құжаттар қабылданды. Оларда балалар мен ата-аналардың қарым-қатынасы адам өмірінің құндылығын тану тұрғысынан реттелген.

Бала құқықтары туралы құжаттарды әзірлеу тарихы. Американдық психоаналитик, әлеуметтанушы және тарихшы Ллойд Демоз ересек-

Практически во всех странах мира в разные исторические периоды, несмотря на то, что родители имели право распоряжаться своими детьми, они же были обязаны их воспитывать и предоставлять им необходимую заботу.

сти трусливым, закомплексованным, неуверенным в себе: «Баланы соқсан бағы қайтады» («Будешь бить ребенка, закроешь ему путь к счастью»). Дети, в свою очередь, должны были почитать взрослых, особенно родителей. За неуважение к ним, причинение физического или морального вреда детей строго наказывали.

Под влиянием идей Возрождения и гуманизма были приняты правовые документы, имеющие силу для всего Европейского континента. В них взаимоотношения детей и родителей урегулированы уже с позиций признания ценности человеческой жизни.

Практически во всех странах мира в разные исторические периоды, несмотря на то, что родители имели право распоряжаться своими детьми, они же были обязаны их воспитывать и предоставлять им необходимую заботу.

История разработки документов о правах ребенка. Американский психоаналитик, социолог и историк Ллойд Демоз описал этапы развития типичного отношения взрослых к ребенку. В европейской традиции XIV–XVII вв. ребенок окружен родительским вниманием, однако ему отказывают в самостоятельном духовном существовании. Родители стремятся «вылепить» характер, как если бы ребенок был сделан из мягкого воска или глины. Если же он сопротивляется, его нещадно бьют, «выколачивая»

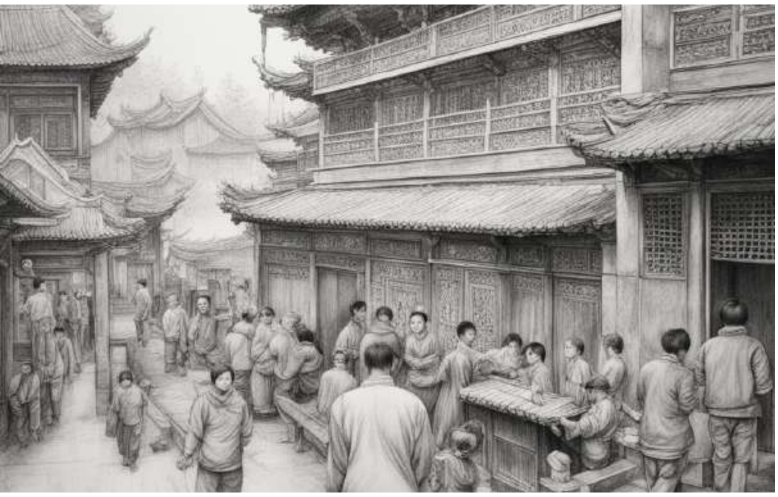

тердің балаға деген әдеттегі көзқарасының даму кезеңдерін сипаттады. XIV–XVII ғасырлардағы еуропалық дәстүрде бала ата-анасының назарында болды, бірақ тәуелсіз рухани өмірге құқықтары болмады. Ата-аналар баласының мінезін олар жұмсақ балауыз немесе саздан жасалған сияқты «мүсіндеуге» тырысады. Егер ол қарсылық көрсетсе, оны аяусыз ұрыпсоғып, зұлымдық ретінде ерік-жігерін «сындырады». Бұл ересектердің мінез-құлықты ғана емес, сонымен қатар балалардың ішкі әлемін, ойлары мен ерік-жігерін толық бақылауға деген ұмтылысымен бірге жүреді.

XIX–XX ғасырларда тәрбиенің мақсаты баланы бағындыру емес, оның еркін жаттықтыру, болашақ тәуелсіз өмірге дайындық болды. Бірақ әлі де ересектер балалардың әдеттегі мінез-құлық нормаларына сәйкес келуін талап етті...

Халықаралық құжаттар, соның ішінде адам құқықтары туралы құжаттар екі негізгі топқа бөлінеді: декларациялар мен конвенциялар. Декларацияның (лат. declaratia – «жариялау») міндеттеу күші жоқ, бұл негізгі принциптерді, бағдарламалық ережелерді жариялайтын ұсыныстар. Конвенция (лат. conventio – «шарт, келісім») – оған қосылған (қол қойған, ратификациялаған) мемлекеттер үшін міндетті күші бар аса маңызды мәселелер жөніндегі келісім.

своеволие как злое начало. Это сопровождается стремлением взрослых полностью контролировать не только поведение, но и внутренний мир, мысли и волю детей.

В XIX–XX вв. целью воспитания стало не столько подчинение ребенка, сколько тренировка его воли, подготовка к будущей самостоятельной жизни. Но по-прежнему взрослые настойчиво стремятся, чтобы дети соответствовали общепринятым нормам поведения...

Международные документы, в том числе о правах человека, делятся на две основные группы: декларации и конвенции. Декларация (лат. declaratia – «провозглашение») не имеет обязательной силы, это реко-

Положения конвенции сводятся к четырем основным требованиям по отношению к детям: выживание; развитие; защита; обеспечение активного участия в жизни общества.

Балалардың құқықтары жақында ғана бөлек қарала басталды. Тек XIX ғасырдағы демократиялық қозғалыстардың нәтижесінде мемлекеттер балаларды ата-аналарының озбырлығынан, жұмыс берушілердің экономикалық қанауынан қорғау үшін жауапкершілікті өз мойнына алды. БҰҰ құрылғанға дейін де балалардың құқықтары негізінен құлдыққа, соның ішінде жыныстық қатынасқа, балалар еңбегіне, балалар саудасына және т.б. қатысты шаралар ретінде қарастырылды. Осыған байланысты Ұлттар Лигасы 1924 жылы **Женеваның Бала құқықтары туралы декларациясын** қабылдады.

1948 жылы БҰҰ қабылдаған Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясында балалар ерекше қорғаныс пен көмек объектісі болуы керек екендігі атап өтілген. 1959 жылы БҰҰ Бала құқықтары туралы

мендации, в которых провозглашаются основные принципы, программные положения. Конвенция (лат. conventio – «договор, соглашение») – соглашение по особо важным вопросам, имеющее обязательную силу для государств, которые к нему присоединились (подписали, ратифицировали).

Отдельное рассмотрение прав детей началось сравнительно недавно. Только в результате демократических движений XIX в. государства взяли на себя ответственность за защиту детей от произвола родителей, экономической эксплуатации работодателей. Еще до образования ООН права детей рассматривались в основном в качестве мер, которые необходимо было принять в отношении рабства, в том числе сексуального, детского труда, торговли детьми и т. д. В связи с этим Лига Наций в 1924 г. приняла **Женевскую декларацию прав ребенка.**

Дети, их благополучие и права всегда находились в центре внимания ООН с момента ее создания в 1945 г. Одним из главных актов Генеральной Ассамблеи было образование Детского фонда ООН (ЮНИСЕФ), который в настоящее время является ведущим механизмом международной помощи детям.

В принятой ООН в 1948 г. Всеобщей декларации прав человека отмечается, что дети должны быть объектом особой защиты и помощи. В 1959 г. ООН приняла Декларацию прав ребенка. Основной ее тезис состоял в том, что человечество обязано давать детям лучшее, что оно имеет. Декларация призывала родителей, педагогов, неправительственные организации, местные власти и правительства признать изложенные в ней права и свободы и стремиться к их соблюдению.

Но ухудшение положения детей потребовало от мирового сообщества принятия нового документа, в котором на основе юридических

Декларацияны қабылдады. Оның негізгі тезисі бойынша адамзат балаларға қолдарында бар ең жақсысын беруге міндетті болды. Декларация ата-аналарды, тәрбиешілерді, үкіметтік емес ұйымдарды, жергілікті билік пен үкіметтерді ондағы құқықтар мен бостандықтарды мойындауға және оларды сақтауға ұмтылуға шақырды.

Бірақ балалардың жағдайының нашарлауы әлемдік қауымдастықтан құқықтық нормалар негізінде осы құқықтарды қорғау шаралары тіркелген жаңа құжатты қабылдауды талап етті. 1979 жылы БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі комиссиясы Бала құқықтары туралы конвенцияның жобасын әзірлеуге кірісті.

Бала құқықтары туралы Конвенция (1989) Бала құқықтары туралы Декларацияның ережелерін дамытып қана қоймай, оны нақтылайды.

БАЛА ҚҰҚЫҚТАРЫ ТУРАЛЫ КОНВЕНЦИЯ

Балалардың құқықтарын айқындайтын халықаралық құқықтық құжат, 1989 жылғы 20 қарашадағы Бас Ассамблеяның 44/25 қарарымен қол қою, ратификациялау және қосылу үшін қабылданды және ашылды.

Күшіне енген күні: 1990 жылғы 2 қыркүйек.

Бұл әлемнің барлық аймақтарындағы барлық халықтар үшін бірдей маңызға ие. Жалпы нормаларды белгілегеніне қарамастан, ол жекелеген мемлекеттердің мәдени, әлеуметтік, экономикалық және саяси жағдайларын ескереді. Конвенция мемлекет жауапкершілігінің құқықтық нормаларын белгілейді, бақылаудың арнайы тетігін – **БҰҰ Бала құқықтары жөніндегі комитетін** құрады, оған ең жоғары өкілеттіктер береді.

Басқа халықаралық құжаттар. Конвенция қағидаттары негізінде көптеген басқа халықаралық, аймақтық және ұлттық құжаттар тұжырымдалды.

> ***Конвенцияның ережелері балаларға қатысты төрт негізгі талаптан тұрады:***
> ***аман қалу;***
> ***даму;***
> ***қорғау;***
> ***қоғам өміріне белсенді қатысуды қамтамасыз ету.***

норм фиксировались меры защиты этих прав. И в 1979 г. Комиссия ООН по правам человека приступила к разработке проекта Конвенции о правах ребенка.

Конвенция о правах ребенка (1989 г.) не только развивает, но и конкретизирует положения Декларации прав ребенка.

Она имеет равное значение для всех народов во всех регионах мира. Несмотря на то, что она устанавливает общие нормы, в ней учтены культурные, социальные, экономические и политические реалии отдельных государств. Конвенция устанавливает правовые нормы ответственности государства, создает специальный механизм контроля – **Комитет ООН по правам ребенка**, наделяя его самыми высокими полномочиями.

Другие международные документы. На основе принципов конвен-

■ Балалардың құқықтарын қорғау туралы Европалық конвенцияны Еуропа кеңесі 1996 қабылдады;

■ Балалар еңбегінің ең нашар түрлерін жою және тыйым салу бойынша дереу шаралар туралы №182 Конвенция (Халықаралық еңбек ұйымы (ХЕҰ), 1999);

■ Жұмысқа қабылдау үшін ең төменгі жас туралы №138 конвенция (ХЕҰ, 1973);

■ Білім саласындағы кемсітушілікке қарсы күрес туралы конвенция (БҰҰ білім, ғылым және мәдениет мәселелері жөніндегі Бас конференциясы, 1960);

■ Балаларды зорлық-зомбылықтан қорғаудың кешенді ұлттық стратегиялары мәселесі бойынша ЕК саясатының басшылық принциптері, 2009;

> ***1945 жылы құрылғанынан бері балалар, олардың әл-ауқаты мен құқықтары әрқашан БҰҰ назарында болды. Бас Ассамблеяның негізгі актілерінің бірі қазіргі уақытта балаларға халықаралық көмек көрсетудің жетекші тетігі болып табылатын БҰҰ Балалар қорын (ЮНИСЕФ) құру болды.***

ции были сформулированы многие другие международные, региональные и национальные документы.

Европейская Конвенция о защите прав детей (принята Советом Европы (СЕ), 1996);

Конвенция №182 о запрещении и немедленных мерах по искоренению наихудших форм детского труда (Международная организация труда (МОТ), 1999);

Конвенция №138 о минимальном возрасте для приема на работу (МОТ, 1973);

Конвенция о борьбе с дискриминацией в области образования (Генеральная конференция ООН по вопросам образования, науки и культуры, 1960);

Руководящие принципы политики СЕ по вопросу комплексных национальных стратегий защиты детей от насилия, 2009;

Рекомендация Комитета министров СЕ государствам-членам о правах детей, находящихся в учреждениях опеки, 2005;

Руководящие указания Генерального Секретаря ООН «Подход ООН к правосудию в отношении детей», 2008 и др.

Еще один международно-правовой способ защиты прав ребенка – обращение в Европейский суд по правам человека. Его рекомендации являются обязательными для исполнения государством-ответчиком. Обычно интересы детей представляют родители, но если это по каким-либо причинам невозможно, ребенок может воспользоваться помощью адвоката или общественной организации в соответствии с национальным законодательством.

В разных странах существуют и отдельные законы, профильные ведомства по правам ребенка, а также общественные организации, занятые вопросами детства.

Российская Федерация.

2018–2027 гг. объявлены Десятиле-

Мүше мемлекеттерге қамқоршылық мекемелеріндегі балалардың құқықтары туралы Министрлер комитетінің ұсынысы, 2005 ж.

■ БҰҰ Бас хатшысының «БҰҰ балаларға қатысты сот төрелігіне көзқарасы» басшылық нұсқаулары, 2008 және т. б.

Конвенцияның басты жетістіктерінің бірі – баланы пассивті қорғаныс объектісінен белсенді субъектіге айналдыру қағидасын енгізу.

Бала құқығын қорғаудың тағы бір халықаралық-құқықтық тәсілі – адам құқықтары жөніндегі Еуропалық сотқа жүгіну. Оның ұсынымдары жауапкер-мемлекеттің орындауы үшін міндетті болып табылады. Әдетте балалардың мүдделерін ата-аналар білдіреді, бірақ егер бұл қандай да бір себептермен мүмкін болмаса, бала ұлттық заңға сәйкес адвокаттың немесе қоғамдық ұйымның көмегіне жүгіне алады.

Әр елде жеке заңдар, бала құқықтары жөніндегі мамандандырылған ведомстволар, сондай-ақ балалық шақ мәселелерімен айналысатын қоғамдық ұйымдар бар.

Ресей Федерациясы. 2018-2027 жылдар Балалық шақтың онжылдығы деп жарияланды. Балалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау саласындағы маңызды орынды прокуратура органдары атқарады. Кәмелетке толмағандар туралы заңдардың орындалуын прокурорлық қадағалау – олардың қызметінің дербес бағыты. Прокурорлар өз жұмыстарын Ресей Федерациясының Президенті жанындағы Бала құқықтары жөніндегі уәкілмен, Ресей федерациясының құрылтай субъектілеріндегі Бала құқықтары жөніндегі уәкілдермен, заң шығарушы және атқарушы билік органдарымен, жергілікті өзін-өзі басқарумен тығыз байланыста құрады. Бала құқықтары жөніндегі уәкілдің жанында бірнеше ұйымдық құрылымдар жұмыс істейді.

■ Қоғамдық кеңес сындарлы түрлендірулерге арналған ұсыныстарды

Одно из главных достижений конвенции – внедрение принципа трансформации ребенка из пассивного объекта защиты в активного субъекта.

тием детства. Важнейшее положение в сфере защиты прав и законных интересов детей занимают органы прокуратуры. Прокурорский надзор за исполнением законов о несовершеннолетних – самостоятельное направление их деятельности. Прокуроры выстраивают свою работу в тесном взаимодействии с Уполномоченным при Президенте РФ по правам ребенка, уполномоченными по правам ребенка в субъектах РФ, органами законодательной и исполнительной власти, местного самоуправления. При Уполномоченном по правам ребенка действуют несколько организационных структур.

■ Общественный совет позволяет учитывать мнения общественных групп при разработке предложений для конструктивных преобразований. В его рамках сформированы рабочие группы по направлениям: здравоохранение, образование, воспитание, культурное развитие и оздоровление, волонтерство, защита семьи и традиционных семейных ценностей, информационная безопасность, профилактика девиантного поведения,

әзірлеу кезінде қоғамдық топтардың пікірлерін ескеруге мүмкіндік береді. Оның шеңберінде денсаулық сақтау, білім беру, тәрбие, мәдени даму және сауықтыру, еріктілік, отбасын және дәстүрлі отбасылық құндылықтарды қорғау, ақпараттық қауіпсіздік, девиантты мінез-құлықтың алдын алу, ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың құқықтарын сақтау бағыттары бойынша жұмыс топтары құрылды.

■ Сараптамалық кеңес заңнаманы жетілдіру, балаларды қорғау саласында зерттеулер жүргізу мен балалардың жағдайын жақсарту жөніндегі бастамаларды талдау жөнінде ұсыныстар дайындайды. Оған ғалымдар, министрліктер мен ведомстволардың өкілдері, Федерация Кеңесінің сенаторлары және Мемлекеттік Думаның депутаттары кіреді.

■ Әкелер кеңесі Ресей Федерациясының барлық субъектілерінің белсенді ер адамдарын біріктірді, олар қоғамдық негізде отбасылық құндылықтарды қорғау, әкенің отбасы мен қоғамдағы рөлін күшейту, нақты жобалар арқылы отбасы институтын нығайту бойынша маңызды әлеуметтік мәселелерді шешумен айналысады. Олардың қызметінің басымдығы – балалар мен жасөспірімдердің қауіпсіздігі. 2018 жылы мектеп демалысы кезінде балалармен төтенше жағдайлар-

соблюдение прав детей, оставшихся без попечения родителей.

■ Экспертный совет готовит предложения по совершенствованию законодательства, проведению исследований в области защиты детства и анализу инициатив по улучшению положения детей. В него входят ученые, представители министерств и ведомств, сенаторы Совета Федерации и депутаты Государственной Думы.

■ Совет отцов объединил активных мужчин из всех субъектов РФ, которые на общественных началах занимаются решением важных социально значимых вопросов по защите семейных ценностей, усилению роли отца в семье и обществе, укреплению института семьи через конкретные проекты. Приоритет их деятельности – безопасность детей и подростков. В 2018 г. для предупреждения чрезвычайных ситуаций с детьми в период школьных каникул стартовал Проект Совета отцов «Отцовский патруль».

Детский совет создан для обеспечения взаимодействия детского омбудсмена с несовершеннолетними по вопросам защиты их прав, свобод и законных интересов, а также просветительской работы.

Французское детское право преследует две основные цели: профилактику и защиту. Профилактика –

> ***В США считается, что права ребенка вступают в силу с момента зачатия, поэтому вопрос о запрете абортов часто поднимается в Сенате. Особое внимание государственных органов уделяется усыновлению. Имеется закон, обязывающий граждан сообщать о случаях жестокого обращения с ребенком в приемной семье.***

дың алдын алу үшін Әкелер кеңесінің «Әкелік патруль» жобасы басталды.

Балалар кеңесі балалар омбудсменінің кәмелетке толмағандармен олардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғау, сондай-ақ ағартушылық жұмыс мәселелері бойынша өзара іс-қимылын қамтамасыз ету үшін құрылған.

Француз балалар құқығының екі негізгі мақсаты бар: алдын алу және қорғау. Алдын алу – бұл көмек алу үшін органдарға өз бетінше жүгінген отбасылармен жұмыс. Әдетте, бұл ата-аналар кейбір білім беру мәселелерінде мамандардың кеңесі қажет екенін түсінеді. Қорғау – бұл жағдай балаға қауіпті болған кездегі құзыретті органдардың жұмысы. Балаларға психиатриялық көмек көрсету және салауатты өмір салтын насихаттау қызметтері жұмыс істейді.

Ұлыбритания фостер тәрбиешісі ұғымын заңдастырды. Бұлай деп туған ата-анасы емес, бірақ баланы тәрбиелеу жауапкершілігін өз мойнына алған, мысалы, қамқоршыны немесе туысын атайды. Аймақтық қорғаншылық және қамқоршылық органдары фостер тәрбиесіндегі әрбір баланың үйіне баруын қамтамасыз етуге, оның өмір сүру жағдайларын үнемі тексеріп отыруға, барлық қажеттіліктермен қамтамасыз етуге және құқықтардың сақталуына міндетті. Ең бастысы, бала алдымен отбасына орналасуға тырысады және егер қолайлы нұсқалар болмаса, оны интернатқа жібереді.

АҚШ-та баланың құқықтары ұрықталғаннан бастап күшіне енеді деп саналады, сондықтан Сенатта түсік жасатуға тыйым салу мәселесі жиі көтеріледі. Мемлекеттік органдардың ерекше назары бала асырап алуға аударылады. Азаматтарды асырап алушы отбасында балаға қатыгездік жасау жағдайлары туралы хабарлауға міндеттейтін заң бар. Кейбір Штаттар бір жынысты ерлі-зайыптыларға бала асырап алуға рұқсат бе-

работа с семьями, самостоятельно обратившимися в органы за помощью. Как правило, это родители, понимающие, что в некоторых вопросах воспитания им необходимы консультации специалистов. Защита – работа компетентных органов, когда ситуация принимает опасный для ребенка характер. Работают службы психиатрической помощи детям и пропаганды здорового образа жизни.

Великобритания узаконила понятие фостерный воспитатель. Так называют не являющегося кровным родителем, но взявшего на себя ответственность по воспитанию ребенка, например, опекуна или родственника. Региональные органы опеки и попечения обязаны обеспечивать посещение на дому каждого ребенка, находящегося на фостерном воспитании, регулярно проверять условия его жизни, обеспечение всем необходимым и соблюдение прав. Главное – ребенка сначала пытаются устроить именно в семью и только в случае, если подходящих вариантов нет, его направляют в интернат.

В **США** считается, что права ребенка вступают в силу с момента зачатия, поэтому вопрос о запрете абортов часто поднимается в Сенате. Особое внимание государственных органов уделяется усыновлению. Имеется закон, обязывающий граждан сообщать о случаях жестокого обращения с ребенком в приемной семье. В некоторых штатах разрешается усыновлять детей однополым парам. Если родители в разводе, то ребенок имеет право общаться и с отцом, и с матерью. С кем он будет жить постоянно, решает суд. Если женщина запрещает бывшему мужу видеться с детьми, это является нарушением их прав. Ребенок имеет право подать в суд на своих родителей, если он недоволен своим положением, а также отказаться от опеки как со стороны приемной, так и со стороны родной семьи.

реді. Егер ата-ана ажырасқан болса, онда баланың әкесімен де, анасымен де қарым-қатынас жасауға құқығы бар. Ол кіммен тұрақты өмір сүретінін, сот шешеді. Егер әйел бұрынғы күйеуіне балаларын көруге тыйым салса, бұл олардың құқықтарын бұзу болып табылады. Егер бала өз жағдайына наразы болса, ата-анасын сотқа беруге, сондай-ақ патронаттық және туған отбасы тарапынан қамқоршылықтан бас тартуға құқылы.

Германияда ата-аналардың немесе қамқоршылардың балаларды қорлауға және оларға күш қолдануға құқығы жоқ, бұл үшін қылмыстық жаза қарастырылған. 16 жасқа дейінгі балаларды қараусыз қалдыруға тыйым салынады, егер олар үйден қысқа уақытқа шықса да, ата-аналарына айыппұл салынуы мүмкін. Бала асырап алмаған баласыз ерлі-зайыптылар айыпталады. Балалары бар отбасылар мемлекеттік көмек алады: босанғаннан кейін төленетін сақтандыру, анасына ғана емес, қажет болған жағдайда әкесіне де, балаға үш жасқа толғанға дейін берілетін декреттік демалыс, бір жасқа дейінгі балаға берілетін жәрдемақы (оның мөлшері жалақыға байланысты), 18 жасқа дейінгі әр балаға тұрақты өтемақы (200 евроға дейін), ал егер бала оқыса, одан да ұзақ уақыт төленеді.

Украина бала құқықтарын қамтамасыз ету бойынша посткеңестік елдер арасында ерекшеленеді. Заңға сәйкес, ата-аналардың ұлдары мен қыздарына сатып алған барлық мүлкі (киім, ойыншықтар, жиһаз, музыкалық аспаптар және т.б.) балалардың меншігі болып табылады. Егер ата-анасының бірі қайтыс болса, онда кәмелетке толмаған бала мұрагерлікке, оның ішінде жылжымайтын мүлікке құқылы және одан түскен кірісті басқара алады. Бала алимент алуға және оны өз қалауы бойынша жұмсауға құқылы. Сондай-ақ, ол ЖШС, АҚ-ға қатысуға, банк салымдарын дербес ашуға және мәмілелер жасасуға құқылы. Балалар ата-аналары-

В **Германии** родители или опекуны не имеют права оскорблять детей и применять к ним силу, за это предусмотрено уголовное наказание. Детей до 16 лет запрещается оставлять без присмотра, родителей могут оштрафовать за это, даже если они ненадолго вышли из дома. Бездетные семейные пары, не усыновившие ребенка, порицаются. Семьи с детьми получают государственную помощь: страховка, выплачиваемая после родов, декретный отпуск, предоставляемый не только матери, но при необходимости и отцу, до исполнения ребенку трех лет, пособие на ребенка до года (его величина зависит от зарплаты), регулярная компенсация (до 200 евро) за каждого ребенка до 18 лет, а если чадо учится, то и дольше.

Украина выделяется среди стран постсоветского пространства по обеспечению прав ребенка. Согласно законодательству, все имущество, приобретенное родителями для сыновей и дочерей (одежда, игрушки, мебель, музыкальные инструменты и т. д.), является собственностью детей. Если один из родителей умер, то несовершеннолетний имеет право на наследство, в том числе на недвижимое имущество, и может распоряжаться доходом от него. Ребенок имеет право получать алименты и расходовать их по своему усмотрению. Также он вправе участвовать в ТОО, АО, самостоятельно открывать банковские вклады и заключать сделки. Дети могут работать с согласия родителей по сокращенному графику, с ограничением на увольнение и улучшенными отпускными условиями.

Как показывает опыт государств, создавших у себя должности уполномоченных по правам ребенка (омбудсменов), их наличие – важный механизм защиты прав и интересов детей, поскольку они являются независимыми органами, наделенными правом выступать от имени детей и

ның келісімімен қысқартылған кесте бойынша жұмыс істей алады, оларды жұмыстан шығару шектеледі және жақсартылған демалыс жағдайлары қарастырылады.

Бала құқықтары жөніндегі уәкілдер (омбудсмендер) лауазымдарын құрған мемлекеттердің тәжірибесі көрсеткендей, олардың болуы балалардың құқықтары мен мүдделерін қорғаудың маңызды тетігі болып табылады, өйткені олар балалардың атынан сөз сөйлеуге және өз қызметін тек олардың мүдделерін қорғауға бағыттауға құқығы бар тәуелсіз органдар болып табылады.

Норвегияда Бала құқықтары жөніндегі уәкілдің аппараты балалар және отбасы істері министрлігіне бағынады. Оның жанында тұрақты жұмыс істейтін сарапшылардың консультативтік комитеті жұмыс істейді.

Австралияда отбасы және коммуналдық мәселелер министрлігі жанынан баланы қолдау агенттігі, **Австрияда** – бала істері жөніндегі Бюро, **Финляндияда** – арнайы үкіметтік емес ұйым, **Канадада** – адам құқықтары жөніндегі уәкілдердің өңірлік бюросы, **Коста-Рикада** – Әділет және мейірімділік Министрлігі жанындағы балалардың қорғаушысы, **Германияда** Бундестагта – Балалар құқықтар жөніндегі парламенттік комиссия жұмыс істейді, **Жаңа Зеландияда** – Балалар құқықтары жөніндегі Комиссардың бюросы, **Польшада** – Бала құқықтарын қорғаушы, **Македония Республикасында** – балалар құқықтарын қорғау департаменті.

Осылайша, балалардың құқықтары адамзат тарихымен қатар өзгеріп, дамыды. Ал бүгін XXI ғасырда олар қандай да бір жолмен олардың дамуына, тәрбиесіне және оқуына байланысты барлық нәрселердің негізі болуы керек. БҰҰ жетінші Бас Хатшысы Кофи Аннанның: «Адам құқықтары – өмір сүру құқығына лайық жалғыз идеология» деген сөздері әрбір ересек адамның ұраны болсын. ■

сосредотачивать свою деятельность исключительно на защите их интересов.

В Норвегии аппарат Уполномоченного по правам ребенка подчинен Министерству по делам детей и семьи. При нем функционирует постоянно действующий Консультативный комитет экспертов. В **Австралии** при Министерстве семьи и коммунальных вопросов действует Агентство поддержки ребенка, в **Австрии** – Бюро по делам ребенка, в **Финляндии** – специальная неправительственная организация, в **Канаде** – региональные бюро уполномоченных по правам человека, в **Коста-Рике** – Защитник детей при Министерстве справедливости и милосердия, в **Германии** в Бундестаге – парламентская Комиссия по правам детей, в **Новой Зеландии** – Бюро Комиссара по правам детей, в **Польше** – Защитник прав ребенка, в **Республике Македония** – Департамент по защите прав детей.

Таким образом, права детей трансформировались и развивались параллельно с историей человечества. И сегодня в XXI столетии они должны стать основой всего, что так или иначе связано с их развитием, воспитанием и обучением. И пусть девизом каждого взрослого станут слова седьмого Генерального Секретаря ООН Кофи Аннана: «Права человека – единственная идеология, которая заслуживает право на существование». ■

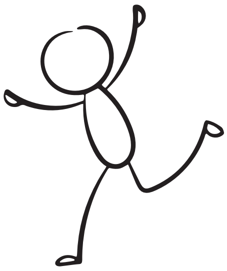

АТА-АНАЛАРДЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ ОРТАЛЫҒЫ

Тәрбие – адамның тағдырын шешетін ұлы іс

ЦЕНТР ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ РОДИТЕЛЕЙ

Воспитание – великое дело: им решается судьба человека

Әр мұғалім ата-ана бола бермейді,
бірақ әр ата-ана мұғалім болуы керек.
Тим Селдин,
жазушы, педагог,
Монтессори қорының президенті,
Халықаралық Монтессори
кеңесінің төрағасы

Т. М. Столярова,
А. К. Нұрғалиева,
№ 22 мектеп-гимназиясы
директорының тәрбие жұмысы
бойынша орынбасарлары
Астана қ.

Т. М. Столярова,
А. К. Нургалиева,
заместители директора по воспитательной работе, школа-гимназия №22, г. Астана

Не каждый учитель становится родителем,
но каждый родитель должен быть учителем.

Тим Селдин,
писатель, педагог,
президент Фонда Монтессори,
председатель Международного совета Монтессори

Мемлекет Басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев өзінің Отбасы күніне арналған сөзінде ең алдымен педагогикалық және ата-ана жұртшылығы алдына отбасы институтын нығайту бойынша міндеттер қойып, «мықты және бақытты отбасы – еліміздің әл-ауқаты мен өркендеуінің негізі» екенін атап өтті.

Отбасы бала тәрбиесінің басты факторы ретінде өскелең ұрпаққа толыққанды өмір сүру жағдайларын қамтамасыз етуі тиіс. Әр бала бақыт, махаббат және түсіністік атмосферасында өсуі керек.

2023–2024 оқу жылында біздің мектептің базасында отбасы институтын, отбасылық дәстүрлер мен құндылықтарды нығайту, отбасылық

Глава государства Касым-Жомарт Токаев в своем выступлении, посвященном Дню семьи, поставил перед общественностью, в первую очередь педагогической и родительской, задачи по укреплению института семьи, подчеркнув, что «крепкая и счастливая семья – основа благополучия и процветания нашей страны».

Семья как главный фактор воспитания детей призвана обеспечивать подрастающему поколению полноценные условия жизни. Каждый ребенок должен расти в атмосфере счастья, любви и понимания.

В 2023–2024 учебном году на базе нашей школы в целях укрепления института семьи, семейных традиций и ценностей, улучшения внутрисемейных и детско-родительских взаимо-

Орталықтың қызметі позитивті ата-ана болу мәдениетін арттыру арқылы балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуді, физикалық және психикалық денсаулығын, психологиялық әл-ауқатын сақтап, нығайтуға ықпал етуді көздейді, оның мәні баланы, оның қажеттіліктерін, сұраныстарын, мінез-құлқын сөзсіз қабылдау, терең түсіну және тұлғаның толыққанды дамуы үшін қолайлы жағдайлар жасау болып табылады.

және бала-ата-ана арасындағы қарым-қатынастарды жақсарту мақсатында **Ата-аналарды педагогикалық қолдау орталығы (АПҚО)** жұмыс істей бастады, ол ата-аналар қоғамының өкілдерін, білім беру ұйымдарының әкімшілік және педагогикалық қызметкерлерін біріктіреді.

Орталықтың жұмысы ата-аналар мен балалардың заңды өкілдерінің тәрбие, даму және оқыту мәселе-

отношений начал функционировать **Центр педагогической поддержки родителей (ЦППР),** который объединяет представителей родительской общественности, административных и педагогических работников организаций образования.

Деятельность центра призвана способствовать обеспечению безопасности, сохранению и укреплению физического и душевного здоровья, психологического благополучия детей через повышение культуры позитивного родительства, смысл которого заключается в безусловном принятии и глубоком понимании ребенка, его потребностей, запросов, поведения и создании благоприятных условий для полноценного развития личности.

Работа центра направлена на формирование компетенций родителей и законных представителей детей в вопросах воспитания, развития и обучения.

ПРИНЦИПЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЦЕНТРА:

- опора на национальную культуру, ценности и традиции;
- гуманистическая направленность;
- дифференциация и индивидуализация просвещения родителей;
- использование достижений современной науки и практики;
- социальное партнерство;
- привлечение квалифицированных экспертов и ресурсных организаций.

В октябре 2023 г. в нашем ЦППР прошел День открытых дверей «Баланың бас ұстазы – ата-ана», в рамках которого были организованы педагогические гостиные, дискуссионные площадки и индивидуальные беседы родителей с классными руководителями и учителями-предметниками 5 классов.

Адаптация пятиклассников в процессе перехода в среднее звено школы к новым условиям обучения – важ-

леріндегі құзыреттерін қалыптастыруға бағытталған.

2023 жылдың қазан айында біздің АПҚО «Баланың бас ұстазы – ата-ана» атты Ашық есік күні өтті, оның аясында педагогикалық қонақжайлар, пікірталас алаңдары, ата-аналардың сынып жетекшілері және 5-сыныптардың пән мұғалімдерімен жеке әңгімелесулері ұйымдастырылды.

Мектептің орта буынына көшу барысында бесінші сынып оқушыларының жаңа оқу жағдайларына бейімделуі балалардың өздері, олардың ата-аналары үшін де, бүкіл педагогикалық ұжым үшін де маңызды, бірақ өте қиын кезең болып табылады. Жасыратыны жоқ, бұл кезең «ата-ана–мұғалім» тандемі дұрыс ұйымдастырылған жағдайда ғана қиындықсыз өтеді.

Іс-шаралар барысында мұғалімдер ата-аналармен өздерінің кәсіби көзқарастарымен, тәрбиелік әдіс-тәсілдерімен бөлісті, бейімделу кезеңінде балалардың тап болған қиындықтары мен жеткен жетістіктері туралы айтып берді, ең бастысы – маңызды практикалық кеңестер мен ұсыныстар берді.

Педагогикалық қонақжайда «Парасаттылық – ата-бабалар қалдырған мұра» тақырыбын қарастырып, талқылады, тәлім-тәрбие беретін астарлы әңгімелердің мазмұнын талқылады, жеке өмірлік және жұмыс тәжірибесімен бөлісті және т.б. Кездесу соңында бірлескен қорытындылар жасалды.

Ата-ананың жанды сөзі гаджеттер, интернет пен әлеуметтік медиа бере алмайтын шынайы шабыт береді.

Ата-ана бала үшін адамгершілік пен руханияттың үлгісі болуы керек.

Мұғалімдер мен ата-аналар балаларға жетістіктер және жеңістермен қатар қателіктер, ағаттықтар, кемшіліктер де – үлкен жетістіктерге жету жолындағы кішкентай қадамдар екенін түсінуге көмектесуі керек.

Ата-аналар еркін, тәуелсіз, шығармашыл және бастамашыл тұлғаны

ный, но достаточно сложный момент как для самих детей, их родителей, так и для всего педагогического коллектива. Ни для кого не секрет, что этот период пройдет мягко и безболезненно только в том случае, если будет правильно организован тандем «родитель – учитель».

В ходе мероприятий педагоги поделились с родителями профессиональными тонкостями, воспитательными методами и приемами, рассказали об успехах и трудностях, с которыми столкнулись дети в период адаптации, и самое главное – дали важные практические советы и рекомендации. В педагогической гостиной рассмотрели и обсудили тему «Добропорядочность – наследие, оставленное предками», порассуждали над содержанием поучительных притч, поделились личным жизненным и рабочим опытом и т. д. В конце встречи сделали совместные выводы.

қалыптастыруға көмектеседі, батыл шешімдерге шабыттандырады.

Парасаттылық – ата-аналардың дүниетанымы мен мінез-құлқының негізі.

2023 жылдың қараша айында біздің гимназияда өткен Ашық есік күні аясында спорттық викториналар, мұғалімдермен кездесулер, квиз (зияткерлік-ойын-сауық ойыны, викторина) «Бірге кітап оқимыз» өткізілді, ата-аналар футболдан шеберлік сыныбын көрсетіп, қазақстандық «КАЗБАТ» фильмін бірге тамашалады. Қанағаттанған ата-аналардың эмоционалды пікірлері, балалардың қуанышты жүздері мұғалімдерді жаңа шығармашылық идеялар мен жоспарларға шабыттандырды.

22 желтоқсанда президент Ерке Балтабаева бастаған мектеп Парламенті қонақтарды өзінің қызметі, гимназияның күнделікті өмірі мен мерекелері, жоспарлары мен жоба-

Живое слово родителя дает реальное вдохновение, чего не могут дать гаджеты, интернет и социальные сети.

Родитель для ребенка должен быть примером нравственности и духовности.

Учителя и родители должны помочь детям понять, что не только достижения и победы, но и ошибки, промахи, недочеты и упущения – это все маленькие шаги на пути к большим успехам.

Родители помогают становлению свободной, самостоятельной, творческой и инициативной личности, вдохновляют на смелые решения.

Добропорядочность – основа мировоззрения и поведения родителей.

В День открытых дверей, прошедший в нашей гимназии в ноябре 2023 г., состоялись спортивные викторины, встречи с учителями, квиз (интеллектуально-развлекательная игра, викторина) «Читаем вместе», футбольный мастер-класс от родителей, просмотр казахстанского фильма «КАЗБАТ». Эмоциональные отзывы довольных родителей, радостные лица детей вдохновили учителей на новые креативные идеи, задумки и планы.

22 декабря школьный парламент во главе с его президентом Ерке Балтабаевой проинформировал гостей о своей деятельности, буднях и праздниках гимназии, планах и проектах. Была проведена экскурсия по школе, во время которой родители ознакомились с кабинетами и их оснащением, условиями, созданными для обучения и развития детей, посетили библиотеку. В начальных классах прошли родительские собрания.

Экскурсия завершилась совместным обедом и чаепитием в школьной столовой. Родители поделились с педагогами своими впечатлениями от всего увиденного и услышанного, выразили пожелания по некоторым деталям интерьера и декора учебных

лары туралы хабардар етті. Мектеп бойынша экскурсия өткізілді, оның барысында ата-аналар кабинеттермен және олардың жабдықтарымен, балаларды оқыту және дамыту үшін жасалған жағдайлармен танысып, кітапханаға барды. Бастауыш сыныптарда ата-аналар жиналысы өтті.

Экскурсия мектеп асханасында бірге түскі ас пен шай ішумен аяқталды. Ата-аналар педагогтармен көргендері мен естігендерінің бәрінен алған әсерлерімен бөлісті, оқу кабинеттерінің, залдардың және мектеп жанындағы аумақтың интерьері мен декорының кейбір бөлшектері бойынша тілектерін білдірді, гимназияны абаттандыруға және түрлі іс-шараларды өткізуге көмек ұсынды. Кездесуге қатысушылардың барлығы шабыт пен позитивті көңіл-күйге бөленді.

Қаңтар айы гимназияның АПҚО үшін маңызды іс-шараларға толы болды. Бастауыш сынып мұғалімдері «Боламын деген баланың бетін қақпа, белін бу» Ашық есік күні аясында балалар мен әкелердің өзара іс-қимылын жандандырып, тереңдету және әкелерді тәрбие үдерісіне қатысуға тарту мақсатында, «Әкелер, бізбен бірге болыңдар!» пікірталас-ата-аналар жиналысын өткізді. Ата-аналар пікірталасқа белсенді қатысып, топтарда жұмыс істеп, педагогтермен бірге хормен әсерлі ән шырқады.

Сондай-ақ, 10-сынып оқушыларының ата-аналарына арналған педагогикалық қонақ бөлмелері, 5–7 сынып оқушыларына арналған «Алло, біз таланттарды іздейміз!», 1–2 сынып оқушыларының әкелеріне арналған «Ер адам – парыз, даналық және тәртіп бейнесі» атты ата-аналар сабағы өткізілді.

10-сынып оқушыларының ата-аналары үшін Ашық есік күні өтті. «Табысты оқушы жылы» жобасы аясында сынып жетекшілері өз балаларын мектеп әкімшілігі мен мұғалімдерінің «көзімен» көрген белсенді, ынталы

> ***Орталық қызметінің қағидалары: ұлттық мәдениетке, құндылықтар мен дәстүрлерге сүйену; гуманистік бағыт; ата-аналардың білім алуын саралау және даралау; қазіргі ғылым мен практиканың жетістіктерін пайдалану; әлеуметтік серіктестік; білікті сарапшылар мен ресурстық ұйымдарды тарту.***

кабинетов, холлов и пришкольной территории, предложили помощь в благоустройстве гимназии и проведении различных мероприятий. Все без исключения участники встречи получили огромный заряд энергии, удовольствия и позитива.

Январь для ЦППР гимназии был насыщен знаковыми мероприятиями. В рамках Дня открытых дверей «Боламын деген баланың бетін қақпа, белін бу» учителя начальных классов в целях активизации и углубления

Біздің педагогтеріміздің барлық істерге деген ынтасы мен шығармашылық көзқарастары ата-аналарға өздерінің балаларының өміріне қатысулары қаншалықты маңызды және қажет екенін сезінуге және түсінуге көмектесті.

детско-отцовского взаимодействия и привлечения пап к участию в воспитательном процессе провели родительское собрание-дискуссию «Папы, будьте вместе с нами!» Родители активно участвовали в дискуссии, работали в группах, вместе с педагогами хором исполнили душевную песню.

Также состоялись педагогические гостиные для родителей учащихся 10 классов, 5–7 классов – Конкурс родителей «Алло, мы ищем таланты!», родительские уроки для пап учеников 1–2 классов «Мужчина – воплощение долга, мудрости и дисциплины».

Креативность, азарт и творческий подход наших педагогов ко всему, что они делают, помогают родителям прочувствовать и осознать, насколько бесценно их участие в жизни детей и как оно важно и необходимо им самим.

Для родителей учеников 10 классов прошел День открытых дверей. В рамках проекта «Год успешного ученика» классные руководители пригласили в школу родителей активных, мотивированных учащихся, которые увидели своих детей «глазами» администрации и учителей школы.

Каждый ученик написал своим родителям письмо о себе, по содержанию которого они должны были уз-

оқушылардың ата-аналарын мектепке шақырды.

Әр оқушы ата-анасына өздері туралы жазған хаттарының мазмұны бойынша өз баласын тануы керек еді. Кездесудің барлық қатысушылары көптеген жағымды эмоциялар мен жарқын әсерлерге ие болды.

Гимназияда енгізілген ереже қатаң сақталады: күн сайын бастауыш сынып оқушыларының ата-аналары асханаға келіп, балалардың тамақтануын тексереді. Сенбі күндері сынып жетекшілері оқушылардың корпоративтік рухын және сынып ұжымдарының бірлігін қалыптастыруға бағытталған сабақтан тыс іс-әрекеттерін үнемі ұйымдастырады.

Осылайша, Ата-аналарды педагогикалық қолдау орталығы қызметінің негізгі мақсатына ата-аналарға білім беруді ұйымдастыруға жүйелі көзқарас пен мектеп-гимназияның педагогикалық ұжымының кәсіби қызметінің кең ауқымды әдістері мен нысандарын пайдалану негізінде оқушыларды тәрбиелеу, оқыту және жалпы дамыту үдерісін әдістемелік қамтамасыз ету арқылы қол жеткізіледі. ■

нать своего ребенка. Все участники встречи получили множество положительных эмоций и ярких впечатлений.

В гимназии введено и строго соблюдается правило: ежедневно родители младших школьников посещают столовую, где проводят апробацию питания детей. По субботам классные руководители регулярно организуют внеучебную деятельность учащихся, направленную на формирование корпоративного духа и сплоченности классных коллективов.

Таким образом, главная цель деятельности Центра педагогической поддержки родителей достигается путем системного подхода к организации просвещения родителей и методического обеспечения процесса воспитания, обучения и общего развития учащихся на основе использования широкого спектра методов и форм профессиональной деятельности педагогического коллектива школы-гимназии. ■

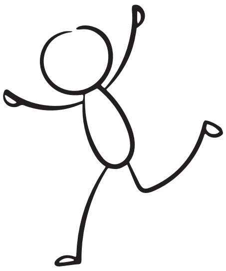

БЕЛСЕНДІ ӨМІР СҮРУ, ПОЗИТИВТІ ОЙЛАУ!

Жить активно, мыслить позитивно!

И.Т. Тагиева,
педагог-психолог,
Абай облысы, Жарма ауданы,
Қалбатау ауылы,
«Маяковский атындағы
орта мектебі» КММ

И. Т. Тагиева,
педагог-психолог,
КГУ «Средняя школа
им. Маяковского»,
с. Калбатау, Жарминский район,
область Абай

Бақытты өмірдің кілті менің өзімде.
Антуан де Сент-Экзюпери,
француз жазушысы, ақын,
журналист, кәсіби ұшқыш

Ключ к счастливой жизни
лежит во мне самом.
Антуан де Сент-Экзюпери,
французский писатель, поэт,
журналист, профессиональный летчик

Педагог-психолог мамандығының мәнін қалай қысқа, бірақ толық анықтауға болады? Өзім үшін балалық шақтың экологы деген анықтаманы таңдадым. Неге екенін түсіндірейін. Бір кездері көзіме өте қызықты сөз орамы түсті. Оны кезінде белгілі ағылшын философы, саясаткер, мемлекет қайраткері, гуманист ғалым Фрэнсис Бэкон айтқан болатын. Ол былай естіледі: «Әрбір адамда табиғат не дәнді дақылдар болып, не арамшөп болып шығады; біріншісін уақтылы суарып, екіншісін жойып отыру керек». Содан бері бұл сөздер – менің кәсіби ұраныма айналды. Баладағы ең жақсы нәрсенің бәрін анықтау, жат, зиянды нәрселерді елеп тастау – менің кәсіби борышым деп білемін.

Педагог-психологтің лауазымына, жұмыс орнына, мамандануы мен біліктілігіне қарай ерекшеленетін көптеген функциялары бар.

Диагностикалық. Білім алушылардың жеке-тұлғалық ерекшеліктерін, қабілеттерін, қызығушылықтарын, қажеттіліктерін, оқудағы және

Как можно коротко, но емко обозначить сущность профессии педагог-психолог? Для себя я выбрала определение – эколог детства. Объясню почему. Как-то мне на глаза попалась очень интересная фраза. Ее в свое время сказал знаменитый английский философ, политик, государственный деятель, ученый-гуманист Фрэнсис Бэкон. Звучит она так: «В каждом человеке природа всходит либо злаками, либо сорной травою; необходимо своевременно поливать первое и истреблять второе». С тех пор эти слова – мой профессиональный девиз. Выявить в ребенке все самое лучшее, отсеять наносное, чуждое, вредное – в этом я вижу свой профессиональный долг.

Сегодня педагог-психолог – обязательная и необходимая штатная единица в каждом образовательном учреждении и даже в летнем лагере, и его роль в воспитании детей возрастает с каждым днем.

У педагога-психолога множество функций, которые могут различаться в зависимости от должности, места

айналасындағылармен өзара іс-қимыл жасаудағы мәселелері мен қиындықтарын анықтау үшін психологиялық тестілеу және бақылау жүргізу; сыныптағы және мектеп ұжымындағы психологиялық-педагогикалық ахуалды, педагогтердің әртүрлі үлгідегі балалармен жұмыс істеуге кәсіби құзыреттілігі мен дайындық деңгейін диагностикалау.

Түзету. Оқуда, дамуда, бейімделуде, коммуникацияда, өзін-өзі жүзеге асыруда және т.б. қиындықтарға тап болған оқушыларға психологиялық-педагогикалық көмек көрсету; сөйлеу, есте сақтау, зейін қою, ойлау, мотивация, эмоция, өзін-өзі бағалау және бақылау, басқа да психикалық үдерістер мен жай-күйлердің бұзылуын түзету бойынша жеке, топтық сабақтар; күйзелісті, қорқынышты, алаңдаушылықты, агрессияны жеңуге, жанжалды жағдайларды шешуге көмектесу.

Дамытушы. Қалыптасып келе жатқан тұлғаның оңтайлы дамуына, оның шығармашылық әлеуетін, зияткерлік және шығармашылық қабілеттерін ашуға, әлеуметтік дағдыларды игеруге, логикалық және ассоциативтік ойлауды, сөйлеуді, есте сақтауды, зейін қоюды, эмоциялық зердені, эмпатияны және т.б. жандандыру үшін дамытушы ойындардың, жат-

работы, специализации и квалификации.

Диагностическая. Психологическое тестирование и наблюдение за обучающимися для выявления их индивидуально-личностных особенностей, способностей, интересов, потребностей, проблем и трудностей в обучении и взаимодействии с окружающими; диагностика психолого-педагогического климата в классе и школьном коллективе, уровня профессиональной компетентности и готовности педагогов к работе с детьми разного типа.

Коррекционная. Психолого-педагогическая помощь учащимся, которые испытывают трудности в обучении, развитии, адаптации, коммуникации, самореализации и т. д.; индивидуальные, групповые занятия по коррекции нарушений речи, памяти, внимания, мышления, мотивации, эмоций, самооценки, самоконтроля и других психических процессов и состояний; помощь в преодолении стрессов, страхов, тревог, агрессии, решении конфликтных ситуаций и др.

Развивающая. Содействие оптимальному развитию формирующейся личности, раскрытию ее творческого потенциала, интеллектуальных и творческих способностей, овладению социальными навыками, опре-

тығулардың, тренингтердің және т.б. көмегімен құндылық бағдарларын айқындауға жәрдемдесу.

Консультативтік кеңес беру. Оқушыларды оқыту, тәрбиелеу және жалпы дамыту мәселелері бойынша педагогтер мен ата-аналарға психологиялық консультация беру және көмек көрсету; қазіргі заманғы психологиялық-педагогикалық теориялар, тұжырымдамалар мен технологиялар туралы ақпарат беру.

Алдын алу. Оқушылардың оқу және күнделікті өмірі, девианттық мінез-құлық, нашақорлық, маскүнемдік, темекі шегу, зорлық-зомбылық, өзіне-өзі қол жұмсау, экстремизм және басқа да жағымсыз құбылыстар үдерісінде тап болуы мүмкін түрлі психологиялық-педагогикалық мәселелердің, тәуекелдер мен қауіптердің алдын алу; практикалық құзыреттерді қалыптастыру (сыни ойлау, өзін-өзі құрметтеу, өзін-өзі қорғау, жауапкершілік, адалдық, құрмет, тілектестік және т.б.).

Педагог-психолог сынып жетекшілерімен, пән мұғалімдерімен, білім беру ұйымы әкімшілігінің өкілдерімен, кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі инспекторлармен, халықты әлеуметтік қорғау, қорғаншылық және қамқоршылық органдарымен және т.б. бірлесіп жұмыс істейді. Оның басты қасиеттері – ашықтық, сенім, кәсіби этика және жауапкершіліктің жоғары дәрежесі.

делению ценностных ориентаций с помощью развивающих игр, упражнений, тренингов и др. для активизации логического и ассоциативного мышления, речи, памяти, внимания, эмоционального интеллекта, эмпатии и т. д.

Консультативная. Психологическое консультирование и помощь педагогам и родителям по вопросам обучения, воспитания и общего развития учащихся; предоставление информации о современных психолого-педагогических теориях, концепциях и технологиях.

Профилактическая. Профилактика разного рода психолого-педагогических проблем, рисков и опасностей, с которыми могут столкнуться учащиеся в процессе обучения и повседневной жизни, девиантного поведения, наркомании, алкоголизма, курения, насилия, суицида, экстремизма и других негативных явлений; формирование практических компетенций (критическое мышление, самоуважение, самозащита, ответственность, честность, уважение, доброжелательность и др.).

Педагог-психолог работает совместно с классными руководителями, учителями-предметниками, представителями администрации организации образования, инспекторами по делам несовершеннолетних, органами социальной защиты насе-

ПЕДАГОГТЕРГЕ / ПЕДАГОГАМ

> ***Бүгінде педагог-психолог – әрбір білім беру мекемесінде, тіпті жазғы лагерьде де міндетті және қажетті штат бірлігі және оның балаларды тәрбиелеудегі рөлі күн сайын арта түсуде.***

Мектеп – бұл әлеуметтік организм. Сондықтан педагог-психологтің тек жақсы арнайы дайындығы ғана емес, сонымен қатар педагогикалық үдерісте бағытты жақсы білуі, оның барлық қатысушыларымен оң қарым-қатынас орнатуы қажет.

Педагог-психологтің мамандығында мыналар қосылған:

- балалардың тіктігі және ересектердің байыптылығы;
- дана жетілгендік пен балғын шақ аңқаулығы;
- ашықтық пен арманшыл жалғыздық;
- командалық жұмыс және шын жүректен әңгімелесу;
- адамның ақыл-ойының жұмысы мен жасырын өмірі;
- үнемі өзін-өзі жетілдіру;

«Әрбір адамда – күннің көзі бар, тек оның жарқырауына жол беріңіз». Сократтың бұл сөздері біздің мектептің психологиялық қызметінің жұмысына бағдар болды.

ления, опеки и попечительства и др. Его главные качества – открытость, доверие, профессиональная этика и высокая степень ответственности.

Школа – это социальный организм. Поэтому педагогу-психологу нужно иметь не только хорошую специальную подготовку, но и прекрасно ориентироваться в педагогическом процессе, устанавливать позитивные отношения со всеми его участниками.

В профессии педагога-психолога слились:

- непосредственность детей и серьезность взрослых;
- мудрая зрелость и юная наивность;
- подкупающая открытость и мечтательное одиночество;
- командная работа и разговор по душам;
- работа ума и тайная жизнь человеческой души;
- постоянное самосовершенствование;
- понимание и принятие себя и других.

«В каждом человеке – солнце, только дайте ему светить». Эти слова Сократа стали ориентиром в деятельности психологической службы нашей школы.

В основе работы службы – проекция психолого-развивающих ситуаций в образовательную среду. Участие в проектировании развивающей среды – мощный по своим возможностям профессиональный ресурс для школьных психологов, сочетающий в себе «естественные» для воспитания детей и «искусственные» (профессионально-специальные) способы воспитания.

Формы проектирования развивающих ситуаций в школьной образовательной среде

Психологическая акция. Это игровая среда, которая создается на определенное время в школьном или

Мектептің білім беру ортасына дамытушы жағдайларды жобалау нысандары

Психологиялық акция. Бұл мектеп немесе сынып кеңістігінде белгілі бір уақытқа жасалатын ойын ортасы. Негізгі мақсат – қатысушылардың өміріне жаңа эмоциялық бояулар мен мәдени мағыналарды кіргізе отырып, олардың өмірлік кеңістігін кеңейту. Маңызды ерекшелігі – міндеттемеушілік: акцияға қатысу ерікті. Ең бастысы – жақсы көңіл-күй мен позитив негізінде мектепте үстем эмоциялық жағдай жасау. Акциялар ойын сипатында (мысалы, «Құпия дос») немесе «сұрақ-жауап» («Радуга» тақырыптық социологиялық сауалнама) ретінде және т.б. нысанда болуы мүмкін.

Психология апталығы – белгілі бір тақырыпты немесе идеяны біріктіретін психологиялық акциялар тобы; аяқталған тұтас әрекет. Басты мақсат – мектеп қауымдастығын құру үшін барлық қатысушылардың эмоцияларын көрсету. Мазмұндық-тақырыптық тереңдігімен, жеткілікті күрделі сұрақтар қоюмен, мектепте туындаған мәселелерді шешу жолдарын іздеумен ерекшеленеді. Ойын-сауық пен эстетикалық кербездігіне қарамастан, бұл ойын-сауық емес, ең алдымен дамытушы іс-шара. Психология апталығы оқу апталығы сияқты бес күнге созылады. Барлық іс-шаралар балаларды негізгі оқу үдерісінен үзбейді. Керісінше, олар сыныптарда жағымды психологиялық көңіл-күй, жағымды мотивация және позитивті, қуанышты атмосфера қалыптастыруға көмектеседі.

Бізде жалпы мектептің жақсы дәстүрі бар: үзіліс кезінде эмоционалдық-психологиялық бәсеңдету мақсатында педагогтер

классном пространстве. Основная цель – расширить жизненное пространство участников, привнося в их жизнь новые эмоциональные краски и культурные смыслы. Важная особенность – ненавязчивость: участие в акции добровольное. Главное – создать в школе доминирующее эмоциональное состояние на основе хорошего настроения и позитива. Акции могут носить игровой характер (например, «Тайный друг») или принимать форму «вопрос – ответ» (тематический социологический опрос «Радуга») и т. д.

Неделя психологии – группа психологических акций, которые объединяет определенная тема или идея; завершенное целостное действие. Главная цель – проявление эмоций всех участников для создания школьной общности. Отличается содержательно-тематической глубиной, постановкой достаточно сложных вопросов, поиском путей решения назревших в школе проблем. Несмотря на зрелищность и эстетическую элегантность, это в первую очередь развивающее, а не развлекательное мероприятие.

Неделя психологии, как и учебная неделя, длится пять дней. Все меро-

Қызмет жұмысының негізінде – білім беру ортасына психологиялық-дамытушы жағдайлардың бетсалымы жатыр. Дамушы ортаны жобалауға қатысу – мектеп психологтері үшін өз мүмкіндіктері бойынша балаларды тәрбиелеуге арналған «табиғи» және тәрбиелеудің «жасанды» (кәсіптік-арнайы) тәсілдерін үйлестіретін қуатты кәсіби ресурс.

мен оқушылар би-экспрессивтік жаттығуларды орындайды.

«Біз адамдар арасында өмір сүреміз» Психология апталығы толеранттық мінез-құлық негіздерін қалыптастыруға арналды. Оның нәтижесі біз салған «Өзара түсіністік және достық үйі» болды.

Бірінші күні «іргетас қалау» шарасы өтті, оның негізіне жалпы мақсаттар, мүдделер, қызуғышылықтар қаланды, 6–11 сынып оқушыларына арналған «Әлеуметтанушылық сауалнама» акциясы, мектепке дейінгі тәрбиеленушілерге арналған «Біз қалашық салудамыз» ойыны ұйымдастырылды.

приятия нисколько не отвлекают детей от основного учебного процесса. Напротив, они помогают сформировать в классах благоприятный психологический настрой, положительную мотивацию и позитивную, жизнерадостную атмосферу.

У нас есть хорошая общешкольная традиция: во время перемен с целью эмоционально-психологической разрядки педагоги и учащиеся выполняют танцевально-экспрессивные упражнения.

Неделя психологии «Мы живем среди людей» была посвящена формированию толерантных основ поведения. Ее результатом стал «построенный» нами «Дом взаимопонимания и дружбы».

В первый день состоялась «закладка фундамента», в основе которого – общие цели, интересы, увлечения, и т. д., прошла акция «Социологический опросник» для учащихся 6–11 классов, для воспитанников предшколы – игра «Мы строим городок». В игре-разминке «Цвет настроения» ребятам надо было выбрать цвет, соответствующий их настроению. Многим было непросто оценить свое состояние, но после нелегкого выбора на щеке каждого ребенка появился кружок выбранного им цвета.

Второй день был посвящен «возведению каркаса дома». Стены и крыша защищают его от ветров, осадков, зноя и холода. Но и внутри жилища должно быть комфортно, уютно, и не только телу, но и душе. Хорошие отношения домочадцев могут разрушить обиды, ссоры, сплетни, злословие, оскорбления, наговоры и т. д. Детям было дано задание выложить «кирпичи» по контуру дома, записывая на них качества характера, либо особенности поведения, которые помогут сохранить спокойствие и комфорт в их общем доме – школе.

Третий день – «вставление окон». Окна – это глаза, смотрящие на мир.

«Көңіл-күй түсі» ойын-жаттығуында балаларға олардың көңіл-күйіне сәйкес келетін түсті таңдау қажет болды. Көбіне өз жағдайын бағалау оңай болмады, бірақ қиын таңдаудан кейін әрбір баланың бетінде ол таңдаған түстегі шеңбер пайда болды.

Екінші күн «үйдің қаңқасын тұрғызуға» арналды. Қабырғалары мен шатыры оны желден, жауын-шашыннан, аптап ыстықтан және суықтан қорғайды. Бірақ тұрғын үйдің іші де тек денеге ғана емес, жанға да жайлы болуы керек. Үйдегілердің жақсы қарым-қатынасы ренішті, араздықты, қастандықты, өсекті, кемсітуді және т.б. бұзуы мүмкін. Балаларға үйдің айналасына «кірпіштерді» қалау, оларға мінез-құлық қасиеттерін немесе олардың ортақ үйі – мектепте тыныштық пен жайлылықты сақтауға көмектесетін мінез-құлық ерекшеліктерін жазу тапсырылды.

Үшінші күн – «терезелерді қою». Терезе – әлемге қарайтын көз. Кез келген ұжымда адамдар арасында ұқсастықтар көп болғанымен, әрбір адам – жеке, өзінің «есіктері мен терезелері» бар бірегей тұлға.

«Есік» – бұл біздің байланысымыз. Ол арқылы адамдар өздерінің қуаныштарымен және қайғыларымен, табыстарымен және сәтсіздіктерімен кіріп-шығады. «Есік орнату» мақсаты – жанжалсыз, біркелкі, бір-біріне тілектестік және достық қарым-қатынас орнату.

Апта соңында біз «үйдің шатырын» толтырдық. Әдетте онда іс жүзінде пайдаланбайтын ескі заттар сақталады, бірақ оларды тастау обал, өйткені олар жүрекке қымбат естеліктермен байланысты. Бұл заттар үйде тұрып жатқан адамдарды өздерінің өткенімен біріктіреді. Адамдар арасындағы қарым-қа-

В любом коллективе, хотя и есть много общего между людьми, но каждый человек – индивидуальная, неповторимая личность со своими «дверями и окнами».

«Дверь» – это наши контакты. Через нее входят и выходят люди со своими радостями и горестями, успехами и неудачами. Цель «установки двери» – построение бесконфликтных, ровных, взаимодоброжелательных и дружеских отношений.

В конце недели мы заполняли «чердак дома». Обычно там хранятся старые вещи, которыми практически уже не пользуются, но выбросить их жалко, потому что с ними связаны дорогие сердцу воспоминания. Эти вещи по-своему объединяют людей, живущих в доме, с их прошлым. В отношениях между людьми так же существуют невидимые нити-чувства, которые позволяют сохранять уважение, любовь и теплоту по отношению друг к другу. В этот день ребята писали на «чердаке» настроение, кото-

тынаста бір-біріне деген құрмет, махаббат пен жылылықты сақтауға мүмкіндік беретін көзге көрінбейтін сезім-жіптері де бар. Бұл күні балалар «шатырда» үйдегі көңіл-күй, отбасылық ережелер, әдет-ғұрып пен дәстүрлер, ортақ әуесқойлықтар және т.б. туралы жазды.

7–8 сынып оқушылары үшін «Адам тұрмайтын арал» психологиялық ойыны өткізілді. Ойын барысында шешілетін педагогикалық міндеттердің ауқымы айтарлықтай кең: бұл өз бетінше шешім қабылдау мүмкіндігі, жасалған таңдаудың салдарын бастан кешу, топтық пікірталас жүргізу дағдыларына үйрету және ұжымдық шығармашылық өзара іс-қимыл тәжірибесі.

Содан кейін «Мінез-құлық қарым-қатынас, қарым-қатынас мінез-құлық ретінде» психологиялық КТК өтті.

«Қалай рахаттанып өмір сүру және сабақ пен жұмыстан ләззат алу керек» психология апталығының мақса-

рое должно царить в доме, семейные правила, обычаи и традиции, общие увлечения и т. д.

Для учащихся 7–8 классов провели психологическую игру «Необитаемый остров». Круг педагогических задач, решаемых в процессе игры, достаточно широк: это и возможность самостоятельного принятия решений, и проживание последствий сделанного выбора, и обучение навыкам ведения групповых дискуссий, и опыт коллективного творческого взаимодействия.

Затем состоялся психологический КВН «Поведение как общение, общение как поведение».

Цель Недели психологии «Как наслаждаться жизнью и получать удовольствие от учебы и работы» – гармонизация внутреннего мира за счет скрытых резервов личности, развитие самосознания, повышение уверенности в себе, раскрытие творческого потенциала, духовных ценностей и т. д.

Для формирования ценностно-ориентированного отношения к жизни для учащихся 9–11 классов прошел тренинг «Жизнь – бесценный дар».

Для учениц 8–9 классов и их мам мы провели занятие с элементами тренинга «У вас растет дочь», на котором порассуждали о том, как правильно воспитывать девочку, как сделать так, чтобы она выросла хорошей хозяйкой, женой и матерью, способной поддерживать тепло и уют домашнего очага, и самое главное –

ты – жеке тұлғаның жасырын резервтері есебінен ішкі әлемді үйлестіру, сана-сезімді дамыту, өзіне деген сенімділікті арттыру, шығармашылық әлеуетті, рухани құндылықтарды және т.б. ашу.

9–11 сынып оқушылары үшін өмірге құндылыққа бағдарланған көзқарасты қалыптастыру үшін «Өмір – баға жетпес сый» тренингі өтті.

8–9 сынып оқушылары мен олардың аналары үшін біз «Сіздің қызыңыз өсіп келеді» тренинг элементтері бар сабақ өткіздік, онда қызды қалай дұрыс тәрбиелеу керектігі, оның жақсы ошақ иесі, жар және ана болып өсуі, ең бастысы – отбасылық және ұлттық құндылықтарды, салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды сақтап, оларды болашақ ұрпаққа жеткізуі үшін не істеу керектігі туралы талқыланды.

«Өмір жолы» психологиялық қызмет апталығының мақсаты – қоршаған шындыққа бейімделу көзқарасын қалыптастыру және өмірдің құндылығын сезіну.

1 сынып оқушылары «Міне, мен қандаймын!» психологиялық ойынға құштарлана қатысты. Мақсаты – әрбір баланың жеке басын ашу негізінде сыныпты біріктіру, өзін-өзі бағалауды арттыру және балалардың ішкі ресурстарын өзектендіру үшін оң кері байланыс алу, жанжалдардың алдын алу, толеранттылықты қалыптастыру, өзіне және айналасындағыларға құрмет көрсетуге тәрбиелеу, эмпатия, өзін қайталанбас даралық және бір мезгілде адамдар, отбасы, ұжым қоғамдастығының бір бөлігі ретінде түсіну. Балалар «Бұл Мен бе?», «Дұрыс-дұрыс емес», «Комплимент», «Менің күшті және әлсіз жақтарым», «Сиқырлы сыйлық», «Мен ең...» сияқты ойын жаттығуларын қызығушылықпен және қуанышпен орындады.

Педагог-психологтің кәсіби құзыреттерінің бірі – педагогикалық ұжыммен жұмыс істеу. Бұл тұрғыдан алғанда, оқу-тәрбие үдерісі барысында туындайтын күрделі жағдайларды

сохранять и приумножать семейные и национальные ценности, традиции и обычаи и передавать их будущим поколениям.

Цель Недели психологической службы «Дорога жизни» – формирование адаптивного отношения к окружающей действительности и осознания ценности жизни.

Ученики 1 классов с удовольствием поучаствовали в психологической игре «Вот я какой!» Цель – сплочение класса на основе самораскрытия личности каждого ребенка, получение позитивной обратной связи для повышения самооценки и актуализации внутренних ресурсов детей, профилактика конфликтов, формирование

«Дверь» – это наши контакты. Через нее входят и выходят люди со своими радостями и горестями, успехами и неудачами. Цель «установки двери» – построение бесконфликтных, ровных, взаимодоброжелательных и дружеских отношений.

шешу тәсілдерін қарастыруға, дене және жүйке-эмоционалдық шиеленісті жоюға, психологиялық босаңсуға және т.б. мүмкіндік беретін психологиялық тимбилдинг – қызықты және өнімді нысан болып табылады. Тимбилдинг – бұл уақытша жұмыстан, күнделікті істен алшақтап, өз сезімдеріңді, уайымдарыңды, эмоцияларыңды ашық білдіретін тамаша мүмкіндік. «Бір мақсатпен байланысқан» – біздің психологиялық-педагогикалық тимбилдинг осылай аталады.

Психологиялық денсаулық, психологиялық әл-ауқат, психологиялық тұрақтылық, яғни күйзеліске төзімділік, өзгерістерге дайын болу, қиындықтардан, сәтсіздіктер мен құлдыраулардан кейін қалпына келу қабілеті – бұл адамның жылдам өзгеріп жатқан әлемге бейімделуіне мүмкіндік беретін ең басты қасиеттері. Және бұл қандай да бір саладағы жинақталған білім мен жетістікке қарағанда әлдеқайда маңызды.

Және іс-тәжірибедегі психолог ретінде сізге өз өміріңізді қуанышты және бақытты ету оңай емес, өте оңай екеніне сендіремін... ■

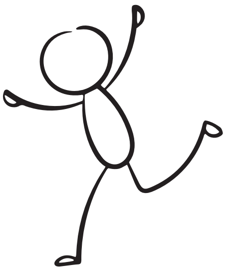

толерантности, воспитание уважения к себе и окружающим, эмпатии, понимание себя как неповторимой индивидуальности и одновременно части сообщества людей, семьи, коллектива. Малыши с интересом и радостью выполняли игровые упражнения: «Это Я?», «Правильно-неправильно», «Комплимент», «Мои сильные и слабые стороны», «Волшебный дар», «Я самый...» и др.

Одна из профессиональных компетенций педагога-психолога – работа с педагогическим коллективом. В этом плане интересной и продуктивной формой является психологический тимбилдинг, позволяющий рассмотреть способы решения проблемных ситуаций, возникающих в ходе учебно-воспитательного процесса, снять физическое и нервно-эмоциональное напряжение, психологически расслабиться и т. д. Тимбилдинг – это прекрасная возможность на время отвлечься от работы, рутинных повседневных дел, пофантазировать, открыто выразить свои чувства, переживания и эмоции. «Связанные одной целью» – так называется наш психолого-педагогический тимбилдинг.

Психологическое здоровье, психологическое благополучие, психологическая устойчивость, т. е. способность выдерживать стресс, быть готовым к изменениям, восстанавливаться после бед, неудач и падений – это самые главные качества человека, позволяющие ему адаптироваться в нашем стремительно меняющемся мире. И это гораздо важнее, чем количество накопленных знаний или успешность в той или иной области.

И как практикующий психолог уверяю вас, что сделать свою жизнь радостнее и счастливее не просто, а очень просто... ■

НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ: БУЛЛИНГ! МҰҒАЛІМДЕРГЕ АРНАЛҒАН ҰСЫНЫМДАР

Мектептегі буллингтің алдын алу шаралары

***Буллинг** – бұл адамға агрессияны басқа адамдарға бағыттау арқылы өзінің дәрменсіздігін, әлсіздігін, мінсіздігін жасыруға көмектесетін қауіпті әлеуметтік құбылыс.*

! Сырттай буллинг басқа адамдарды негізсіз менсінбей, оларға тәкаппарлық таныту арқылы көрінеді. Буллингпен айналысатын адам өз құрбанының ақымақ және ұжым үшін пайдасыз екенін дәлелдеуге тырысады, ол үшін қорлауды, негізсіз айыптаулар мен балағаттауды қолданады.

Буллингтің типтері:

- *физикалық агрессия;*
- *ауызша қорлау;*
- *қорқыту;*
- *оқшаулау;*
- *бопсалау;*
- *ұрлық;*
- *мүліктің бүлінуі және т. б.*

Буллингтің түрлері:

- *мектептегі;*
- *жұмыстағы;*
- *отбасылық.*

Мектептегі буллинг –
бір оқушының немесе балалар тобының басқа балаға (басқа балаларға) саналы түрде қатыгез (физикалық немесе психологиялық) әсер етуінің ұзақ процесі.

ВНИМАНИЕ: БУЛЛИНГ! РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ ПЕДАГОГОВ

Меры по профилактике школьного буллинга

***Буллинг** – опасное социальное явление, которое помогает человеку скрывать свою несостоятельность, слабости, бесхарактерность путем направления агрессии на других людей.*

! Внешне буллинг проявляется в необоснованно пренебрежительном и высокомерном отношении к окружающим. Человек, занимающийся буллингом, пытается доказать, что его жертва глупа и бесполезна для коллектива, для чего использует унижение, безосновательные обвинения и оскорбления.

Типы буллинга:

- ***физическая агрессия;***
- ***словесные оскорбления;***
- ***запугивание;***
- ***изоляция;***
- ***вымогательство;***
- ***кража, порча имущества и др.***

Виды буллинга:

- ***школьный;***
- ***рабочий;***
- ***семейный.***

Школьный буллинг – длительный процесс сознательного жестокого (физического или психологического) воздействия со стороны одного ученика или группы детей на другого ребенка (других детей).

САНАЛЫ ӘКЕ БОЛУ

Осознанное отцовство

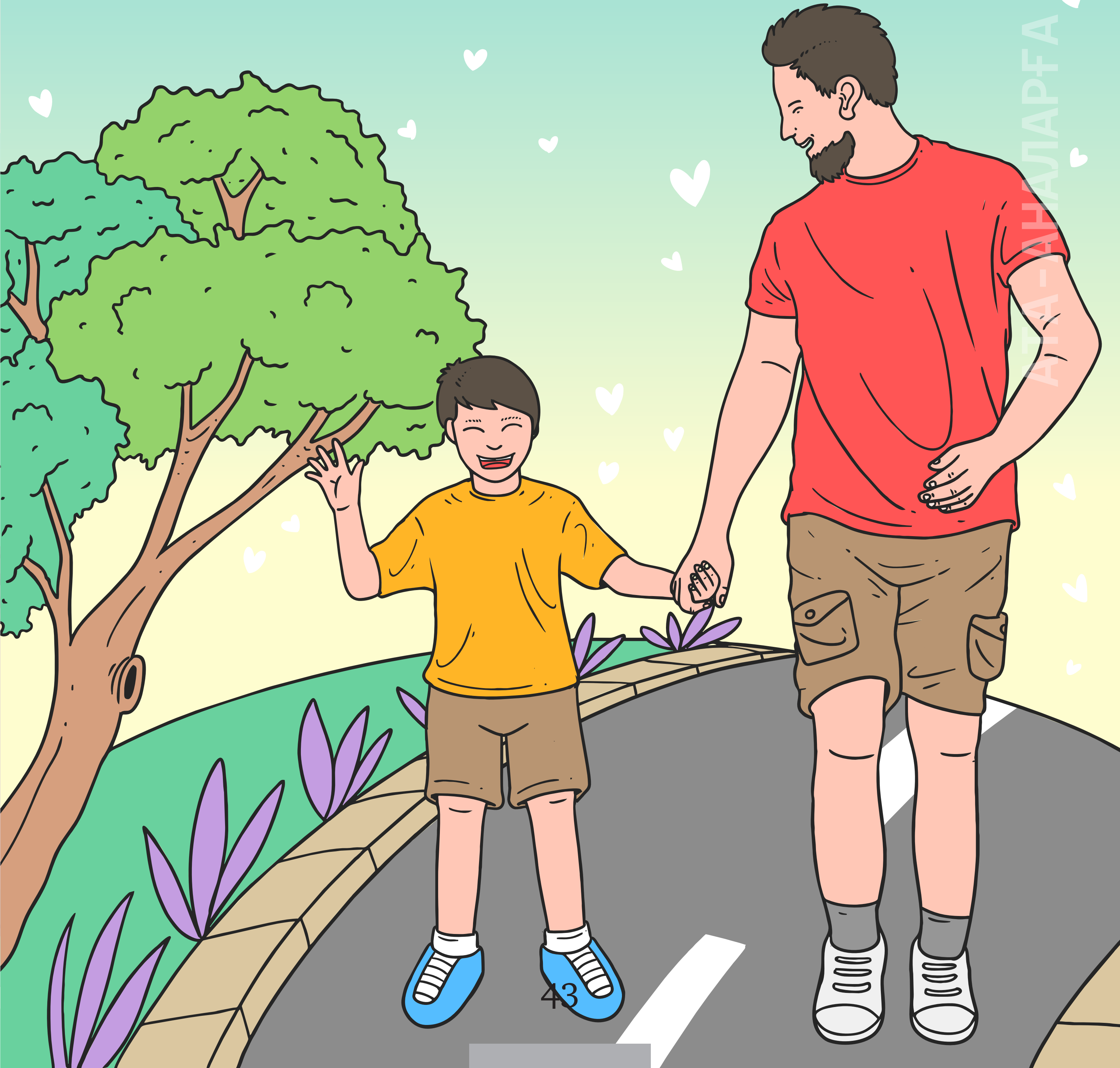

Л.В. Онищенко,
жетекші маман,
«Өркен» Балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты»

Л. В. Онищенко,
ведущий специалист,
НАО «Национальный научно-практический институт благополучия детей «Өркен»

Әке болу әке болып қалудан гөрі анағұрлым жеңілірек... Әке деген атақты күн сайын растап отыру керек.
Генрих Христиан Вильгельм Буш, неміс ақыны

1966 жылы АҚШ Президенті Линдон Джонсон маусымның үшінші жексенбісін ұлттық мереке - бүкіл әлемге біртіндеп тараған және бүгінде Ұлыбритания, Канада, Франция және басқа да 30 астам елде атап өтілетін Әке күнін жасады.

Беларусьте мұндай мереке 21 қазанда атап өтіледі. Бұл күн 14 қазанда Аналар күнін атап өту дәстүріне байланысты таңдалған және осы күндер арасындағы кезеңде Ата-аналар апталығын өткізуге мүмкіндік береді. Ресейде Президенттің 2023 жылғы 4 қазандағы Жарлығына сәйкес отбасы институтын нығайту және балаларды тәрбиелеудегі әке болудың маңыздылығын арттыру мақсатында

В 1966 г. Президент США Линдон Джонсон сделал третье воскресенье июня национальным праздником – Днем отца, который постепенно распространился по всему миру и сегодня отмечается в более 30 странах, включая Великобританию, Канаду, Францию и др.

В Беларуси такой праздник отмечается 21 октября. Дата выбрана в связи с многолетней традицией отмечать 14 октября День матери, что дает возможность в период между этими датами проводить Родительскую неделю. В России, согласно Указу Президента от 4 октября 2023 г., в целях укрепления института семьи и повышения значимости отцовства в

Гораздо легче стать отцом, чем остаться им... Отец – это такое звание, подтверждать которое приходится каждый день.

Генрих Христиан Вильгельм Буш, немецкий поэт

Әке күні қазанның үшінші жексенбісінде атап өтіледі.

Орталық Азия елдерінің қатысуымен Қазақстанда өткен VIII Республикалық әкелер форумында 2023 жылдан бастап елімізде Әкелер күні маусымның үшінші жексенбісінде атап өтіледі деп бекітілді. Форумда отбасы институтын дамыту және дәріптеу, соның ішінде әке болу, отбасылық құндылықтарды нығайту және өскелең ұрпақты тәрбиелеу мәселелері талқыланды.

Форумда **«Орталық Азияда ер адам болу»** кітабының тұсаукесері өтті, онда авторлар қазіргі заманғы қоғамды дамыту тұрғысынан алғанда ерлік пен әкеліктің түрлі аспектілерін қозғайды. Бұл кітап БҰҰ қоры (UNFPA)

воспитании детей День отца празднуется в третье воскресенье октября.

На VIII Республиканском форуме отцов с участием стран Центральной Азии, который прошел в Казахстане, было утверждено, что с 2023 г. года в нашей стране День отца будет праздноваться в третье воскресенье июня. На форуме обсуждались такие вопросы, как развитие и популяризация института семьи, в том числе отцовства, укрепление семейных ценностей и воспитание подрастающего поколения.

На форуме была презентована книга **«Быть мужчиной в Центральной Азии»**, в которой авторы затрагивают различные аспекты мужественности и отцовства в контексте развития современного общества. Данная книга является адаптацией методического пособия «Руководство для мужчин. Как быть осознанным отцом и мужем», изданного Фондом ООН в области народонаселения (ЮНФПА) в Казахстане (2020 г.).

Это пособие, призванное помочь мужчинам осознать важность своей роли в качестве супруга и отца, разработано по инициативе Национальной комиссии по делам женщин и семейно-демографической политике при Президенте РК и технической

Әке қазақ отбасында балалардың бойында жоғары адами қасиеттерді, әлеуметтік өзара іс-қимыл жасау дағдыларды және біліктерді дамыта отырып, оларды әлеуметтендіруде шешуші рөл атқарған.

Қазақстанды мекендеген елдер саласы бойынша жариялаған «Ерлерге арналған нұсқаулық. Қалай саналы әке және күйеу болу керек» әдістемелік құралының бейімделуі болып табылады (2020 ж.).

Ерлерге жұбай мен әке болу ретіндегі рөлдің маңыздылығын түсінуге көмектесетін бұл құрал ҚР Президенті жанындағы Әйелдер істері және отбасылық-демографиялық саясат жөніндегі ұлттық комиссияның және Қазақстандағы UNFPA техникалық қолдауының бастамасымен әзірленді. Мемлекеттік және орыс тілдерінде жарық көрді.

Авторлары:

Мира Жаскайрат, заң ғылымдарының кандидаты, құқық доценті, «Астана» Халықаралық университетінің Жоғарғы құқық мектебінің профессоры;

поддержке ЮНФПА в Казахстане. Издано на государственном и русском языках.

Авторы:

Мира Жаскайрат, кандидат юридических наук, доцент права, профессор Высшей школы права Международного университета «Астана»;

Майра Кабакова, кандидат психологических наук, доцент, и. о. профессора КазНУ им. Аль-Фараби;

Юлия Лысенкова, магистр общественного здравоохранения, врач, программный сотрудник ЮНФПА в Казахстане;

Серик Танирбергенов, врач, бакалавр права, магистр делового администрирования, аналитик программ ЮНФПА в Казахстане;

Гаухар Абуова, доктор медицинских наук, профессор, координатор проектов ЮНФПА в Казахстане;

Ербол Исмаилов, эксперт по вопросам социального взаимодействия, психолог в области стихийно-массового поведения;

Ерлан Мустафин, магистр психологии, эксперт в области развития личности и организаций;

Макан Кайсар, сертифицированный бизнес-тренер, фасилитатор, коуч.

В пособии приведены традиционные качества казахского мужчины: «Смелость, решительность, мужественность, физическая сила, стойкость, выносливость, гибкий ум, обостренное чувство справедливости, свободолюбие, самостоятельность и независимость, социальная зрелость, умение убеждать, дипломатичность, которые были необходимы для ведения переговоров, решения стратегических и тактических задач по сохранению своей земли. Качества мужчины-казаха как супруга и отца: заботливый, хозяйственный, способный брать на себя ответственность и выполнять роль лидера, ценящий брак и семью, бережно относящийся к жене и детям».

Майра Кабакова, психология ғылымдарының кандидаты, доцент, Аль-Фараби атындағы ҚазҰУ профессордың м.а. ;

Юлия Лысенкова, қоғамдық денсаулық сақтау магистрі, дәрігер, UNFPA Қазақстандағы ғылыми қызметкері;

Серик Танирбергенов, дәрігер, құқық бакалавры, іскерлік басқару магистрі, UNFPA Қазақстандағы бағдарламалардың талдаушысы;

Гаухар Абуова, медицина ғылымдарының докторы, профессор, UNFPA Қазақстандағы жобаларды үйлестірушісі ;

Ербол Исмаилов, әлеуметтік өзара әрекеттесу мәселелері бойынша сарапшы, апаттық-жаппай мінез-құлық саласының психологі;

Ерлан Мустафин, психология магистрі, тұлғаны дамыту және ұйымдастыру саласындағы сарапшы;

Макан Кайсар, сертификаты бар бизнес-тренер, фасилитатор, коуч.

Оқулықта қазақ ерінің дәстүрлі қасиеттері келтірілген: «Батылдық, табандылық, ерлік, физикалық күш, беріктік, төзімділік, икемді ақыл, әділеттілікті әсерлі сезіну, еркіндік сүйгіштік, дербестік пен тәуелсіздік, әлеуметтік жетілгендік, сендіре білу, келіссөздер жүргізу қабілеті сияқты қасиеттер өз жерін сақтау бойынша стратегиялық және тактикалық міндеттерді шешу үшін қажет болған. Қазақ ерінің жұбай мен әке ретіндегі қасиеттері: қамқор, шаруашылыққа бейім, өзіне жауапкершілік алуға және көшбасшы рөлін атқаруға қабілетті, неке мен отбасын бағалайтын, әйелі мен балаларына ұқыпты қарайтын қасиеттер».

Қазақ педагогикасындағы маңызды тәрбие құралдарының бірі - ауызекі халық шығармашылығы (мақал, мәтел, тәмсіл әңгіме, эпос, ертегі, аңыз,

Одно из важных воспитательных средств в казахской педагогике – устное народное творчество (пословицы, поговорки, притчи, эпосы, сказки, легенды, предания и т. д.). Произведения фольклора совмещают в себе глубокую мудрость, легкость осознания и простоту запоминания, соответствующие возрастным и психофизиологическим особенностям детей и подростков. Под влиянием устного народного творчества совершенствуются познавательные способности ребенка, развивается его эмоциональная и духовная сфера, обогащаются нравственные представления, повышаются наблюдательность, произвольное внимание, улучшается логическое, ассоциативное мышление и т. д.

Конечно, в воспитательном процессе существовали и прямые запреты, которые до сегодняшнего времени передаются из поколения в поколение. Например: «Жасы үл-

хикая және т.б.). Фольклор туындылары балалар мен жасөспірімдердің жас және психофизиологиялық ерекшеліктеріне сәйкес келетін терең даналықты, ұғыну жеңілдігі мен есте сақтау қарапайымдылығын біріктіреді. Ауызекі халық шығармашылығының ықпалымен баланың танымдық қабілеттері жетіледі, оның эмоционалдық және рухани аясы дамиды, адамгершілік түсініктері байиды, байқаушылығы, ерікті зеректігі артады, логикалық, ассоциативтік ойлау және т.б. жақсарады.

Әрине, тәрбие үдерісінде бүгінгі күнге дейін ұрпақтан ұрпаққа берілетін тікелей тыйымдар да болды. Мысалы: «Жасы үлкеннің сөзін бөлме» («В разговоре не перебивай старших»), «Ақты төкпе» («Не выливай молочное») және т.б. Сөз тәрбиелік педагогиканың басты құралы болған және болып қала береді.

Кез келген қазақ отбасы өзінің туысқандарының жетім қалған балаларын және олармен туысқандығы

“

Отец в казахской семье играл решающую роль в социализации детей, развивая у них высокие человеческие качества, умения и навыки социального взаимодействия.

”

кеннің сөзін бөлме» («В разговоре не перебивай старших»), «Ақты төкпе» («Не выливай молочное») и др. Слово было и остается главным инструментом воспитательной педагогики.

Особо следует отметить, что у казахов никогда не было такого негативного асоциального явления, как беспризорное сиротство.

Любая казахская семья брала на воспитание детей-сирот своих родственников и не имеющих с ними родства. Люди старшего поколения помнят многочисленные истории времен Великой Отечественной войны, когда эвакуированные дети находили в Казахстане не только крышу над головой и кусок хлеба, но и настоящую семью, искреннюю любовь и заботу...

Отец во все времена является основным проводником детей в самостоятельную взрослую жизнь. По поступкам детей судили (и до сих пор судят) о родителях, в большей степени отца, по принципу: «Кімнің баласы боласың?» («Скажи, кто твой отец, и я скажу, кто ты»).

В силу традиционно-культурных и родовых особенностей казахские мужчины демонстрировали свои чувства к женщинам в достаточно сдержанной, а подчас даже суровой и сдержанной, форме. При этом они боролись за своих жен, оберегали их, стояли на страже их чести, гордились ими как любимыми супругами, добрыми матерями и хорошими невестками (келін) для родителей.

Особое значение в казахской семье уделялось рождению и воспитанию ребенка, так как дети составляли основной смысл жизни кочевника: оставить после себя достойных потомков, вырастить поколение, которое будет помнить и чтить традиции рода, защищать свою землю, приумножать наследие предков.

Готовить мальчиков к их будущей семейной роли отцы начинали с самого раннего детства.

Отцовство – это психологическое

жоқ адамдардың жетім балаларын тәрбиелеуге алған. Ұлы Отан соғысы кезіндегі эвакуацияланған балалардың Қазақстанда тек пана мен бір кесек нанын ғана емес, сондай-ақ нағыз отбасын, шынайы махаббат пен қамқорлық тапқан көптеген оқиғалар аға буын өкілдерінің есінде...

Әке барлық уақытта балаларды дербес ересек өмірге өткізетін негізгі жолсерік болып табылады. Балалардың қылықтары бойынша ата-аналары, көбінесе әкесі туралы «кімнің баласы боласың?» пікір түйілген («Әкеңнің кім екенін айт, мен сенің кім екеніңді айтамын»).

Дәстүрлі-мәдени және тайпалық ерекшеліктеріне байланысты қазақ ер адамдары әйелдерге деген сезімдерін біршама ұстамды, кейде тіпті қатал түрде көрсеткен. Сонымен қатар, олар әйелі үшін күресіп, қорғап, намысының қорғаны болып, оларды сүйікті жар, жақсы ана, ата-анасы үшін жақсы келін ретінде мақтан тұтқан.

Қазақ отбасында баланың тууы мен тәрбиесіне ерекше мән берілген, өйткені балалар көшпенділер өмірінің негізгі мәнін құраған: артына лайықты ұрпақ қалдыру, отбасы дәстүрін есте сақтайтын және құрметтейтін, жерін, елін қорғайтын, ата-баба мұрасын молайтатын ұрпақ тәрбиелеу.

Әкелер ер балаларды болашақ отбасы рөліне ерте жастан бастап дайындаған.

Әке болу – бұл жеке тұлғаның психологиялық күйі, оның ішінде балалармен туыстық байланысты және оларға деген сезімді, ата-аналық парызды қабылдау мен орындауды, состояние личности, включающее осознание родственной связи с детьми и чувства, испытываемые к ним, принятие и исполнение родительского долга, а также качества характера, способствующие самореализации, самоутверждению и саморазвитию.

Отец обеспечивает усвоение детьми морально-этических и культурно-эстетических норм поведения в семье, коллективе, обществе. Именно рождение ребенка и взаимоотношения с ним дают мужчине возможность социализироваться самому. Тогда как, и это доказано на практике, в семьях, где отсутствует отец, однозначно нарушен процесс адаптации ребенка в социуме.

Показателем изменений в сфере отцовства является появление нового типа родителей-мужчин, которых со-

сондай-ақ өзін-өзі жүзеге асыруға, бекітуге және дамытуға ықпал ететін мінез-құлық қасиеттерін сезінуі.

Әке балалардың отбасындағы, ұжымдағы және қоғамдағы адамгершілік, этикалық, мәдени және эстетикалық мінез-құлық нормаларын меңгеруін қамтамасыз етеді. Баланың дүниеге келуінің өзі және онымен қарым-қатынасы ер адамның өзінің әлеуметтенуіне мүмкіндік беретін. Ал, әкесі жоқ отбасыларда, бұл іс жүзінде дәлелденген, баланың қоғамға бейімделу үдерісі анық бұзылады.

Әке болу саласындағы өзгерістердің көрсеткіші – әлеуметтанушылар «жаңа әкелер» деп атайтын жаңа типтегі ер ата-ананың пайда болуы. Олар отбасын асырау үшін ақша тауып қана қоймай, балаларды өздері бағып, олардың мәселелерімен белсенді түрде айналысады. Әкелердің бұл түрі келесідей сипатталады: олар отбасын материалдық жағынан қамтамасыз етуге дайын, балалардың эмоционалдық күтімін анасына сеніп тапсыратын «дәстүршілдерге» қарағанда үй шаруасына

циологи называют «новыми отцами». Они не только зарабатывают деньги на содержание семьи, но и сами ухаживают за детьми и активно интересуются их проблемами. Характеризуются этот тип отцов следующим образом: они больше заботятся о домашних делах, чаще гуляют и играют с детьми, чем «традиционалисты», которые готовы материально обеспечивать семью, но эмоциональную заботу о детях передоверяют матери.

Следует отметить, что все большую ценность для «новых отцов» приобретают семья и семейные отношения. Существует мнение, что постиндустриальное общество создало достаточно благоприятные условия для возвращения отцов в семью, причем с набором новых личностных качеств.

В методическом пособии «Руководство для мужчин. Как быть осознанным отцом и мужем» есть еще много интересной информации для разных категорий пользователей: будущих отцов, интересующихся темой родительства, социальных работников, педагогов, психологов, медиков и юристов. Рассматриваются темы формирования чувства отцовства после рождения ребенка, профилактики бытового насилия, охраны репродуктивного здоровья. Также представлен обширный перечень нормативных документов, отражающих правовой статус отца и многое другое.

Данное методическое пособие и другие публикации доступны на страницах сайта ЮНФПА в Казахстане: https://kazakhstan.unfpa.org/ru.

Книга «Быть мужчиной в Центральной Азии» – галерея историй о мужчинах нашего региона, их роли в семье и обществе. Все они разные, среди них есть строгие и не очень, занятые работой и те, кто решил посвятить себя только семье и детям. Но прежде всего книга рассказывает про вовлеченных в семейную жизнь отцов и мужей, наставников и учите-

көбірек көңіл бөледі, балалармен жиі серуендейді және ойнайды.

Айта кету керек, отбасы және отбасылық қарым-қатынас «жаңа әкелер» үшін барған сайын құнды болып келеді. Постиндустриалды қоғам әкелердің отбасына қайта оралуы үшін және жаңа жеке қасиеттер жиынтығымен қоса, айтарлықтай қолайлы жағдайлар жасады деген пікір бар.

«Ерлерге арналған нұсқаулық. Қалай саналы әке және күйеу болу керек» деген Әдістемелік құралда пайдаланушылардың әртүрлі санаттары: ата-ана тақырыбына қызығушылық танытатын болашақ әкелер, әлеуметтік қызметкерлер, педагогтер, психологтер, дәрігерлер және заңгерлер үшін әлі де көптеген қызықты ақпарат бар. Бала туылғаннан кейін әкелік сезімін қалыптастыру, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу, ұрпақты болу денсаулығын қорғау тақырыптары қарастырылған. Сонымен қатар әкенің құқықтық мәртебесін көрсететін нормативтік құжаттардың кең тізімі және т.б. берілген.

Осы әдістемелік құрал және басқа да жарияланымдар Қазақстандағы UNFPA веб-сайтының беттерінде қолжетімді: https://kazakhstan.unfpa.org/ru.

«Орталық Азияда ер болу» кітабы – біздің өңірдегі ер адамдар, олардың отбасы мен қоғамдағы рөлі туралы әңгімелер галереясы. Олардың бәрі әртүрлі, олардың арасында қатал да, онша қатал емесі, жұмыстан қолы босамайтындар да, өзін тек отбасы мен бала-шағасына арнауды ұйғарғандар да бар. Бірақ, ең алдымен, кітапта отбасылық өмірге араласқан әкелер мен күйеулер, ер және әке болу оңай емес, бірақ сонымен бірге қызық және өмір бойы меңгеретін дағды екенін көрсететін тәлімгерлер мен ұстаздар туралы айтылады.

Бұл кітаптағы кейіпкерлердің оқиғалары әртүрлі, қысқа және ұзақ, күлкілі және қайғылы, бірақ олардың барлығындағы ең бастысы отбасына және балаларына деген махаббат. ■

> ***Қазақтарда панасыз жетімдік ретіндегі бейәлеуметтік құбылыс сияқты келеңсіздік ешқашан болмағанын ерекше атап өткен жөн.***

лей, которые показывают, что быть мужчиной и отцом – это не так просто, но одновременно захватывающе, это навык, которым нужно овладевать всю жизнь.

Истории героев этой книги разные, короткие и длинные, смешные и грустные, но через все красной линией проходит главное: любовь к своей семье и детям. ■

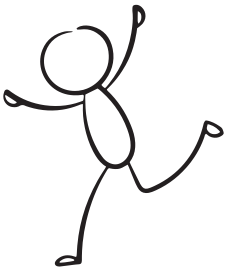

ЖАСӨСПІРІМ – ӨЗГЕРІСТЕР УАҚЫТЫ

Подросток: время перемен

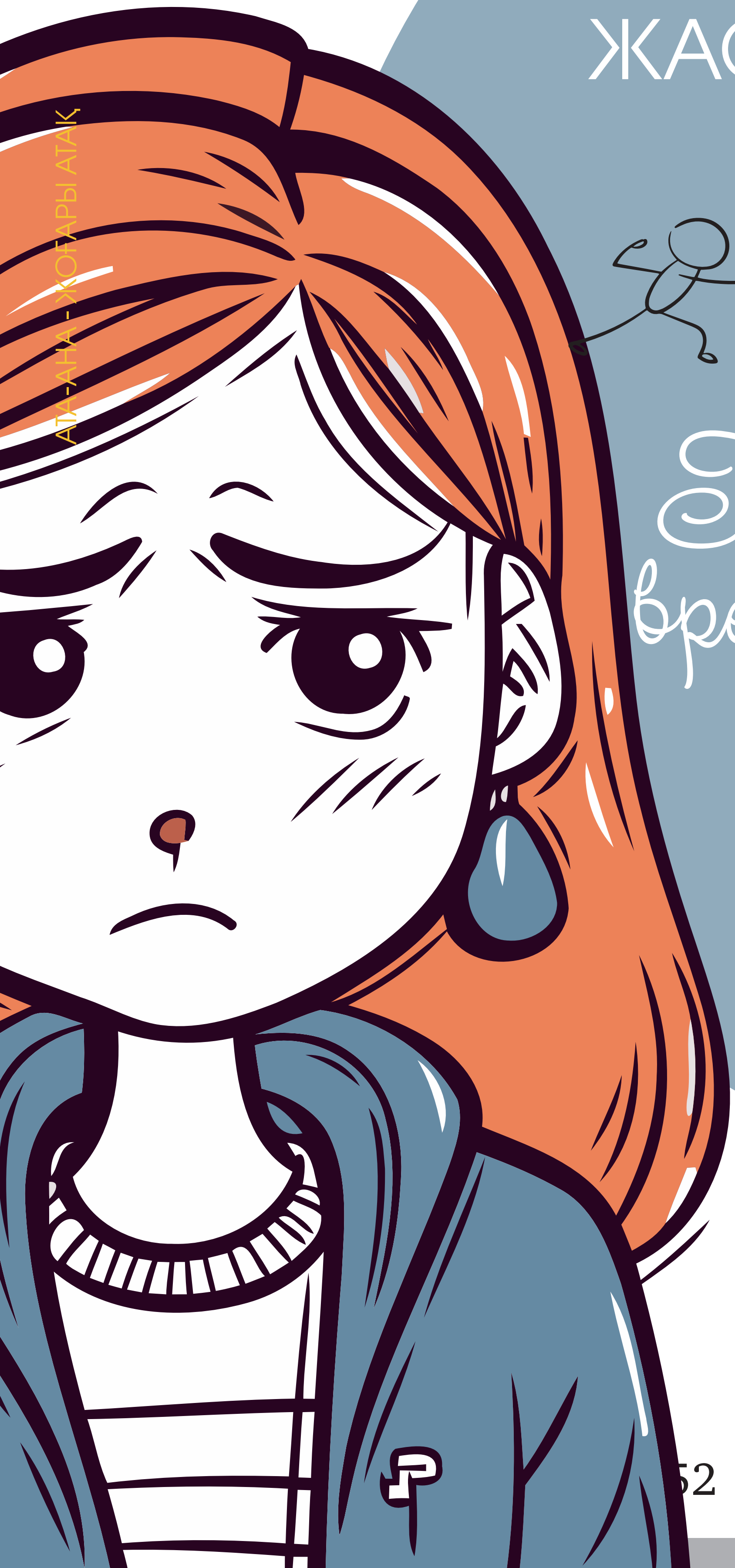

Жасөспірімдердің ата-аналары олардың күйгелектігі немесе ашуын жеңу қаншалықты қиын екенін жақсы біледі. Келесі кеңестерді қолдана отырып, сіз бұл уақытты аздап тынышырақ еңсере аласыз.

«ӨЗАРА ТЕРІС ӘСЕРДЕН» АУЛАҚ БОЛЫҢЫЗ

Бұл ақылды термин жасөспірім балаңыз сізге тіл тигізіп, кінәлай бастағанда, жауап бермеуге тырысыңыз дегенді білдіреді. Адамдарға шабуыл жасау арқылы қорғану тән, бірақ бұл, әсіресе жасөспірімге қатысты, кері нәтижеге әкеледі.

Есіңізде болсын, бәлкім жасөспірім сізді тексеріп жатқан шығар, сондықтан оған деген сүйіспеншілігіңізге күмәндануына жол бермеңіз.

Родители подростков знают, как трудно справиться с их раздражительностью или гневом. Воспользовавшись следующими советами, вы сможете пережить это время чуть спокойнее.

ИЗБЕГАЙТЕ «ВЗАИМНОГО ОТРИЦАТЕЛЬНОГО ЭФФЕКТА»

Этот умный термин означает всего лишь, что, когда ваш подросток начинает оскорблять и обвинять вас, из всех сил старайтесь не отвечать. Человеку свойственно защищаться нападая, но этот путь ведет к обратному результату, особенно с подростком.

Помните, что, возможно, подросток проверяет вас, поэтому не давайте ему повода сомневаться в вашей любви.

ЕРЕСЕК АДАМ РЕЖИМІНДЕ ҚАЛЫҢЫЗ

Транзакциялық талдауға сәйкес, кез келген өзара әрекеттесу кезінде біз үш рөлдің бірін қабылдай аламыз: ересек адам, ата-ана немесе бала.

Егер сіз бала режимінде болсаңыз, онда сіз бала сияқты әрекет етесіз, мысалы, өкпелегіш, қисынсыз немесе эмоционалды боласыз – бір сөзбен айтқанда, бес жасар балаға тән мінез-құлық көрсетесіз. Ересектер бұл режимге оңай ауысып кетуі мүмкін. Ал сіздің жасөспірім балаңыз ересек адам болып көрінуге тырысып, балаға тән мінез-құлық танытуы мүмкін.

Егер сіз ересек адам ретінде әрекет етсеңіз, бұл сіздің жасөспіріммен тең қарым-қатынаста болуға тырысқаныңызды білдіреді, ал ата-ана рөлі сіздің артықшылығыңызды көрсетеді.

ОСТАВАЙТЕСЬ В РЕЖИМЕ ВЗРОСЛОГО

Согласно транзакционному анализу, во время любого взаимодействия мы можем брать на себя одну из трех ролей: взрослого, родителя или ребенка.

Если вы находитесь в режиме ребенка, то действуете как ребенок, например, становитесь обидчивым, нелогичным или эмоциональным – словом, демонстрируете поведение, больше свойственное пятилетнему ребенку. Взрослые могут легко соскальзывать в этот режим. А ваш подросток, вероятно, будет демонстрировать «детское» поведение, отчаянно стараясь выглядеть «взрослым».

Если вы будете выступать в роли взрослого, это будет означать, что вы стараетесь поддерживать равные отношения с вашим подростком, в то время как роль родителя продемонстрирует ваше превосходство.

Большинство конфликтов с подростками развивается вокруг ситуации, когда родитель находится в режиме родителя, а подросток – в режиме ребенка, однако, чтобы успешно разрешить конфликт, вам обоим следует перейти в режим взрослого.

Но как превратить строптивого подростка во «взрослого»? Лучше всего, если вы будете оставаться в режиме взрослого; стоит вам включить родителя, и подростку станет очень трудно выйти из роли ребенка. Для этого сохраняйте спокойствие, избегайте взаимного отрицательного эффекта, не разговаривайте с ним, как с ребенком, старайтесь не быть снисходительным и ищите рациональные решения, а не пытайтесь победить.

Жасөспірімдермен болатын қақтығыстардың көпшілігі ата-ананың ата-ана режимінде, ал жасөспірім бала режимінде болған жағдайда дамиды, алайда жанжалды сәтті шешу үшін екеуіңіз де ересек режимге өтуіңіз керек.

Бірақ қыңыр жасөспірімді «ересек адамға» қалай айналдыруға болады? Ересек режимінде қалғаныңыз дұрыс, ал жасөспірімге баланың рөлінен шығу қиынға соғады. Ол үшін сабыр сақтап, өзара жағымсыз әсерлерден аулақ болыңыз, онымен баламен сияқты сөйлеспеңіз, ренжімеңіз, жеңуге тырысудың орнына ұтымды шешімдер іздеңіз.

ЕРЕКШЕ НӘРСЕ ЖАСАҢЫЗ

Жағдайды бәсеңдетудің тағы бір жолы – әдеттен тыс нәрсе жасау. Мысалы, бананды микрофон сияқты ұстап, ән айтыңыз. Немесе ас үйіңізде керемет би билеңіз. Сіздің жасөспірімді таң қалдыру үшін жасаған барлық әрекетіңіз жағдайды жеңілдетіп, баланың ашуын басады.

Жасөспірімдер ашуының өршуі – бұл баланың тәуелсіз адам болып қалыптасуының қалыпты кезеңі, бірақ әлі жетілмегендіктен, ол өз эмоцияларын басқара алмайды. ■

Сэнди Мэннің
«Взлом психологии:
Все психологические теории
в одной книге» кітабынан

СДЕЛАЙТЕ ЧТО-НИБУДЬ НЕОБЫЧНОЕ

Еще один способ разрядить обстановку – сделать что-то необычное. Например, внезапно схватите банан и, держа его, как микрофон, спойте что-нибудь на тирольский лад. Или исполните у себя на кухне искрометный танец. Все, из-за чего ваш подросток опешит (только смотрите, чтобы родные не отправили вас в психушку), ослабит его гнев достаточно, чтобы разрядить ситуацию.

Вспышки подросткового гнева – обычный этап развития, когда ребенок становится независимым человеком, но ему не хватает зрелости, чтобы контролировать свои эмоции. ■

Из книги: Сэнди Мэнн
«Взлом психологии:
Все психологические теории
в одной книге»

АТА-АНАЛАР!
НАЗАР АУДАРЫҢЫЗ: БУЛЛИНГ!

Себептері, салдары, қорғау тәсілдері

Сіздің балаңыз мектепте қудалауға түсті. Не істеу керек?
Ата-аналарға арналған ұсыныстар

Буллинг мәселесін шешу үшін мектеппен өзара әрекеттесуді қалай жолға қоямыз?

Сынып жетекшісіне жүгініп, нақты фактілерді атап көрсете отырып, балаңызды қудалайтыны туралы хабарлаңыз: нақты не болды, қашан, кім қатысты, оның салдары қандай?

Балаңызды қорғау және қудалауды тоқтату жөнінде оның тарапынан қандай қажетті шаралар қабылданатынын және бұл нақты қандай әрекеттер болатынын келісіңіз.

СЫНЫП ЖЕТЕКШІСІМЕН ӘҢГІМЕЛЕСУ КЕЗІНДЕ:

- Сабырлық танытып, сыпайы болыңыз.
- Бағалауға, тіл тигізуге, қорқытуға және конструктивті емес сынға жол бермеңіз.
- Мұғалімнің жауаптарын мұқият тыңдаңыз.
- Әңгімелесу кезінде оқтын-оқтын (көзге көрінбейтіндей, сөз арасында) сіз және мұғалім бір жақта екеніңізді, мектептегі зорлық-зомбылыққа бірге қарсы болатыныңызды көрсетіп қойыңыз.
- Егер бұл орынды және дұрыс болса, бейінді ұйымдардың байланыстарын ұсыныңыз, онда мектеп өкілдері кеңесе алады және балалар мен жасөспірімдер арасындағы буллингтің алдын алу және болдырмау шаралары туралы көбірек біле алады.
- Оның аты-жөнін жиі атаңыз – бұл ізгі ниетті атмосфераны орнатуға көмектеседі.
- Әңгімені бірден мәселенің мәнінен бастаңыз.
- Эмоциялық бағалармен емес, фактілермен сөйлеңіз: «Маған белгілі болды...», «Соңғы уақытта баланың ... болғанын байқадық» және т. б.
- Түсініспеушілік болған жағдайда асығыс қорытындылар жасамаңыз, нақтылайтын сұрақтар қойыңыз және ортақ тоғысу нүктелерін іздеңіз: «Егер мен сізді дұрыс түсінген болсам, сіз ... деп санайсыз», «Сіз ата-аналар жиналысында ... туралы айтқансыз», «Сіз мынадай көзқарасты ... білдіргенсіз», т.б.
- Сындарлы диалогқа және бірлескен шешімдер іздеуге дайын екеніңізді атап көрсетіңіз: «Мен мұны мойындау қиын екенін түсінемін, бірақ мәселе бар. Оны бірлесіп шешуге тырысайық», «Біз сіздер сияқты сынып пен мектептегі қауіпсіз жағдайға мүдделіміз» және т. б.

РОДИТЕЛИ!
ВНИМАНИЕ: БУЛЛИНГ!

Причины, следствия, способы защиты

Вашего ребенка травят в школе. Что делать?
Рекомендации для родителей

Как наладить взаимодействие со школой для решения проблемы буллинга?

Обратитесь к классному руководителю и сообщите ему о травле вашего ребенка, перечислив конкретные факты: что именно происходило, когда, кто присутствовал, какие последствия.

Договоритесь, к какому сроку с его стороны будут предприняты необходимые меры по защите вашего ребенка и прекращению травли, и какие конкретно это будут действия.

В БЕСЕДЕ С КЛАССНЫМ РУКОВОДИТЕЛЕМ

- Сохраняйте спокойствие и будьте вежливы.
- Избегайте оценочных суждений, оскорблений, угроз и неконструктивной критики.
- Внимательно слушайте ответы учителя.
- Во время беседы периодически (ненавязчиво, а как бы между делом) напоминайте, что вы и учитель на одной стороне, вы вместе против травли в школе.
- Если это уместно и корректно, предложите контакты профильных организаций, где представители школы могут проконсультироваться и узнать больше о мерах предотвращения и профилактики буллинга среди детей и подростков.
- Чаще обращайтесь по имени и отчеству – это поможет установить доброжелательную атмосферу.
- Начинайте разговор сразу с сути проблемы.
- Оперируйте фактами, а не эмоциональными оценками: «Мне стало известно...», «Мы заметили, что ребенок в последнее время...» и т. д.
- В случае недопонимания не делайте поспешных выводов, а задавайте уточняющие вопросы и ищите точки соприкосновения: «Если я вас правильно понял(а), вы считаете...», «Вы высказывали такую точку зрения, как...», «На родительском собрании вы говорили о...» и т. д.
- Подчеркивайте, что вы настроены на конструктивный диалог и поиск совместных решений: «Я понимаю, что это тяжело признать, но проблема все же существует. Давайте попробуем решить ее вместе», «Мы так же, как и вы, заинтересованы в безопасной обстановке в классе и школе» и т. д.

БАЛАЛАР МЕН ЖАСӨСПІРІМДЕРГЕ АРНАЛҒАН ЖАДНАМА

БУЛЛИНГ ТУРАЛЫ ӘРҚАЙСЫҢЫЗ НЕ БІЛУГЕ ТИІССІЗ ЖӘНЕ ОНЫМЕН ҚАЛАЙ КҮРЕСУ КЕРЕКТІГІ ТУРАЛЫ?

Жас ерекшеліктеріне, психологиялық, эмоциялық ерекшеліктеріне және өмірлік тәжірибесінің аздығынан, балалар мен жасөспірімдер әрдайым буллингтен өз бетінше қорғана алмайды, сондықтан ересектердің араласқаны қажет.

Алайда, қорқыту жағдайында дұрыс мінез-құлықты таңдауға көмектесетін негізгі қағидалар бар.

- Қорлаудың өздігінен тоқтауын күтуге болмайды, - бұл әдетте ешқашан олай болмайды.
- Ұзақ әрекетсіздік ахуалды ушықтырып, жағдайды шиеленістіреді.
- Сіз сенетін ересектерге буллинг туралы айту - дұрыс. Бұл ешқандай да сөз тасу емес, қорғану мен өзін-өзі қорғаудың мәжбүрлі шарасы.
- Өзін-өзі бағалауды арттыру және өзін барынша сенімді ұстау қажет.
- Белсенді, табанды және күшті болу (ең болмағанда сырттай).
- Ешқандай жағдайда, әсіресе одан да қатыгездіктің көмегімен кек алуға тырысуға болмайды! Бұл жағдайды шиеленістіріп, жаңа мәселелерді тудыруы мүмкін.
- Олармен бірге жәбірлеушілерге қарсы тұру үшін құрдастарыңыздың (сыныптастарыңыз) арасынан жаңа достар табуға тырысыңыз.
- Агрессияға қарсы ең күшті қару – әзілді пайдалану.
- Мүмкіндігінше қудалау болуы мүмкін жағдайлардан аулақ болу және оған қатысуға деген кез келген ұсынысты берік қабылдамау.
- Аз да болса өзіңізді буллингке апаратын қандай да бір қылықтарды дереу тоқтатқан жөн!
- Егер зорлық-зомбылықтың куәгері болсаңыз, бұл туралы ересектердің біріне дереу хабарлау немесе құрбанға өзі сенетін ата-анасынан немесе мұғалімдерінен көмек сұрауға кеңес беру керек.
- Зорлық-зомбылыққа заңмен тыйым салынғанын және ол үшін жаза көзделгенін ерекше атап өтіп, буллингтің салдары және оның болып жатқан оқиғалар үшін жеке жауаптылығы туралы жәбірлеушіге ескерту.
- «Біреуге айтсаң, мүлдем өлтіреміз!», деген қоқан-лоқыларға сенбеу. Мұндай адамдар әрдайым қорғансыздармен ғана байланысады. Ата-анаңыздың немесе мұғаліміңіздің олармен бір рет шындап сөйлескені жеткілікті, екінші қайта олар сізді айналып өтетін болады. Егер ересектер бір ғана сөйлесу жеткіліксіз деп шешсе, олар полицияға жүгінеді.

ПАМЯТКА ДЛЯ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ

ЧТО ДОЛЖЕН ЗНАТЬ КАЖДЫЙ ИЗ ВАС О БУЛЛИНГЕ И О ТОМ, КАК С НИМ БОРОТЬСЯ?

В силу возрастных, психологических, эмоциональных особенностей и еще небольшого жизненного опыта дети и подростки не всегда могут самостоятельно защититься от буллинга, поэтому необходимо, чтобы подключились взрослые.

Однако есть базовые правила поведения, соблюдение которых поможет выбрать правильную линию поведения в ситуации буллинга

- Не ждать, пока издевательства прекратятся сами по себе, – этого, как правило, никогда не происходит.
- Длительное бездействие обычно только усугубляет ситуацию и накаляет обстановку.
- Рассказывать о случаях буллинга взрослым, которым доверяете, – правильно. Это никакое не стукачество, а вынужденная мера защиты и самообороны.
- Повышать самооценку и вести себя как можно увереннее.
- Быть активным, настойчивым и сильным (хотя бы внешне).
- Ни в коем случае не пытаться отомстить, особенно с помощью еще большей жестокости! Это только обострит ситуацию и приведет к новым проблемам.
- Постараться найти новых друзей среди сверстников (одноклассников), объединившись с которыми дать отпор обидчикам.
- Использовать самое мощное оружие против агрессии – юмор.
- По возможности избегать ситуаций, в которых возможна травля, и твердо отклонять любые предложения поучаствовать в ней.
- Немедленно пресекать малейшие попытки втянуть себя в буллинг!
- Если стали свидетелем насилия, следует незамедлительно сообщить об этом кому-то из взрослых или посоветовать жертве обратиться за помощью к родителям или учителям, которым она доверяет.
- Предупредить обидчика о последствиях буллинга и его личной ответственности за происходящее, особо отметив, что насилие запрещено законом и за него предусмотрено наказание.
- Не верить угрозам типа «Если скажешь кому-нибудь, вообще убьем!» Такие люди всегда связываются только с беззащитными. Достаточно будет вашим родителям или учителю один раз с ними серьезно поговорить, и они станут обходить вас стороной. Если взрослые решат, что одного разговора недостаточно, они обратятся в полицию.

«Мид и Нина. Веселая жизнь снежных барсов»

Алина Олжас – білімі бойынша заңгер, әуестігі бойынша жазушы, екі баланың анасы. Кино өндірісінде жұмыс істейді. Bogema Asia қауымдастығының резиденті. Балалар мен ата-аналарға арналған рухани әңгімелер жазады. ■

Алина Олжас – юрист по образованию, писатель по призванию, мама двоих детей. Работает в кинопроизводстве. Резидент сообщества Bogema Asia. Пишет терапевтические рассказы для детей и родителей. ■

Хотите узнать больше об этих уникальных красавцах? В помощь вам – QR-код.

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ – ШАБЫТТАНДЫРАТЫН ДАНАЛЫҚ

Абай... бұл есім әрқайсымызға бала кезімізден таныс. Бірақ біз оның шығармашылығын жақсы білеміз бе? Бұл біртұтас мәдени мұра, халқымыздың баға жетпес байлығы.

Оның басты шығармасы – «Қара сөздер» кітабының жолдарын мұқият оқысаңыз, сізге ата-бабаларымыздың рухани қазынасы ашылады.

Оқыңыз, оқығаныңыз туралы ойланыңыз – бұл сіздің жеке дамуыңыз бен өсуіңіздің негізі.■

QR-кодтың көмегімен сіз ұлы қазақ классигінің әйгілі туындысымен таныса аласыз.

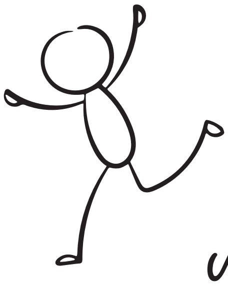

Казахская литература - вдохновляющая мудрость

С помощью QR-кода вы сможете читать и слушать знаменитое произведение великого казахского классика.

Абай... Это имя знакомо каждому из нас с самого детства. Но так ли хорошо мы знаем его творчество? А ведь это целое культурное наследие, бесценное достояние нашего народа.

Вчитайтесь внимательно в строки его главного произведения – книги «Слова назидания», и вам откроется духовная сокровищница наших предков. ■

ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖУРНАЛ / НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ӨРКЕН
БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫН АРТТЫРУ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫ

БАС РЕДАКТОР / ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР
Е. Н. Имангалиев

РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС / РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ
Е. Н. Сакенова
И. М. Самсаев
Р. Ф. Кудякова
Г. К. Калиева
И. В. Калачева
В. В. Шахгулари
М. К. Таипова
Б. Ш. Алиев
А. М. Саликова

РЕДАКТОРЛАР / РЕДАКТОРЫ
Д. У. Сагимбекова,
С. Е. Абдикадырова,
Е. М. Песина

ДИЗАЙН ЖӘНЕ БЕТТЕУ / ДИЗАЙН И ВЕРСТКА
А. М. Саликова
Фото freepik.com

РЕДАКЦИЯ МЕКЕН-ЖАЙЫ:
Қазақстан Республикасы, Z05X4M9, Астана қ., Есіл ауданы, Мәңгілік ел даңғылы, 8/2 ғимарат
«ӨРКЕН» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты» КЕАҚ

АДРЕС РЕДАКЦИИ:
Республика Казахстан, Z05X4M9, г. Астана, район Есиль, пр. Мәңгілік ел, здание 8/2
НАО «Национальный научно-практический институт благополучия детей «ӨРКЕН»

ЖУРНАЛДЫҢ МЕНШІК ИЕСІ
«ӨРКЕН» балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты» КЕАҚ

СОБСТВЕННИК ЖУРНАЛА
НАО «Национальный научно-практический институт благополучия детей «ӨРКЕН»

ЖУРНАЛ ШЫҒАРЫЛЫМЫНЫҢ ЖИІЛІГІ
Ай сайын

ПЕРИОДИЧНОСТЬ ВЫПУСКА ЖУРНАЛА
Ежемесячный

Деректердің дәлдігі мен ақпараттың сенімділігі үшін материал авторлары жауапты.
За точность фактов и достоверность информации ответственность несут авторы материалов.

ВОЛОНТЕРСКИЙ ПРОЕКТ

MENIŃ BAÝYRYM

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
АКИМАТЫ ОБЛАСТЕЙ, ГОРОДОВ ОБЛАСТНОГО ЗНАЧЕНИЯ

АКЦИЯ
ДОСБОЛLIKE
#досболайық
#досболlike